

Arxiu històric FUNDACIÓ JAUME BOFILL

Jornades Joaquim Franch, Lleure i Ciutat

Recull de les ponències presentades

Escola d'Educadors en el Lleure

NOVEMBRE 1994

FUNDACIÓ
Fundació
JAUME
Jaume
BOFILL
Bofill

JORNADES JOAQUIM FRANCH LLEURE I CIUTAT

Unes jornades per fer balanç

Al llarg del mes de novembre de 1997 l'Escola d'Educadors en el Lleure de l'Ajuntament de Girona va organitzar les Jornades Joaquim Franch. Coincidint amb el desè aniversari de la mort de Quim Franch es pretenia fer balanç de més de 15 anys d'activitat formativa i, sobretot, plantejar cap a on s'ha d'orientar l'acció educativa en el lleure a la nostra ciutat i a les comarques gironines.

A les jornades hi van assistir uns 70 participants, bàsicament membres d'entitats d'educació en el lleure. Com a activitats complementàries es va organitzar un cicle de conferències, es va presentar una web i un fòrum a Internet, es va celebrar una festa infantil i es van publicar diversos articles als diaris de la ciutat.

En aquest document es recull la transcripció de les ponències presentades els dies 14 i 15 de novembre de 1997 al Centre Cultural La Mercè. Es va fer també una taula rodona amb el títol *Com veiem el barri des de la nostra associació?*, sobre la vinculació entre entitats i territori, amb la participació de membres de SCV, MIJAC, MEiGSJ, ENLLAÇ, ESPLAIS DE LA GARROTXA i ESBARGI.

La ciutat, espai d'intervenció

Les Jornades Joaquim Franch es centraven en les relacions entre la intervenció educativa en el lleure i la ciutat, el territori. Prenent la ciutat com a espai d'intervenció les jornades es proposaven fer una reflexió sobre una visió territorial de l'acció educativa en el lleure.

Com a aspectes més importants a les jornades es van plantejar propostes per aprendre a

rendibilitzar tot allò que la pròpia comunitat té. En aquest cas es parlava de formes de treballar amb lògiques de complementarietat, coordinació i cogestió. Es va proposar tenir en compte la reforma escolar i la xarxa d'equipament escolars per plantejar una acció de complementarietat entre les accions escolars i les ofertes educació en el temps lliure en la línia del que dibuixa la carta de ciutats educadores i el concepte d'educació permanent. També es va reclamar una atenció política prioritària, presentant l'educació en el temps lliure en el context global de les problemàtiques i necessitats socials com un sector que reclama atenció política prioritària i que té un gran valor afegit a la funció que superficialment se li atorga. Si des de diferents programes i polítiques socials s'utilitza el temps lliure com a instrument mediador dels seus objectius es considera de justícia preveure ajudes i recursos perquè aquesta acció es pugui fer amb més consistència i sobretot amb més reconeixement social.

Un altre aspecte important que va aparèixer al llarg de les jornades és que si l'educació en el lleure ha de permetre fer un aprenentatge de l'associativisme i de la participació social a partir de les relacions del grup, la gènesi de projectes i la interacció amb el medi, només té ple sentit aquest aprenentatge en la mesura que això es fa en un marc associatiu. Aquest marc **afavoreix** l'aprenentatge de la praxi associativa, de la interacció social o de la intervenció, en tot cas, en el medi. Altres fórmules tenen moltes menys possibilitats d'afavorir aquests aprenentatges que es donen de manera natural en el marc d'aquestes associacions i d'aquestes entitats que treballen en el que és la xarxa d'accions cíviques i culturals de les nostres ciutats.

El paper dels ajuntaments es va analitzar describint els models d'intervenció que s'han donat des de l'inici dels ajuntaments democràtics: dels models d'ajuntaments productors de serveis de lleure als models

d'ajuntaments proveïdors d'aquests serveis. Es proposava com a més propi a l'administració un comportament de col·laborador. La col·laboració significa que el sector públic i les iniciatives associatives amb voluntat d'interès general, quan s'adonen que coincideixen els seus propòsits i els seus objectius, en comptes de que hi hagi litigi entre elles, en comptes de competir per un mercat teòricament escàs, d'uns pocs nens, d'uns pocs joves, opten per sumar els seus esforços per cooperar. Es proposava deixar que la iniciativa, sempre que sigui possible, es dugui a terme en el marc associatiu, en el marc de les entitats, en el marc de les associacions i que, en tot cas, la col·laboració de l'administració parteixi de posar els mitjans que calgui en moments de feblesa o en situacions en les quals el sector associatiu no té capacitat de generar iniciativa.

Altres propostes es referien a les relacions entre escola i lleure en tant que estan a la mateixa ciutat, formen part d'aquest sistema complex d'interaccions que hi ha en el territori i, per tant, no poden viure d'esquenes. Poden intentar sobreviure d'esquenes, però no poden viure-hi, ni plantejar-se una perspectiva de futur tenint en compte que els nens són els mateixos, les famílies són les mateixes, els carrers, les places, els dies, les tradicions i les identitats que conviuran són les mateixes perquè és el territori i l'espai que els sustenta. Tant l'esplai com l'escola formen part del paisatge urbà, formen part del paisatge pel ciutadà i formen part d'aquest paisatge o d'aquest espai públic, és a dir, d'aquest lloc comú entre uns i uns altres que permet que la ciutat, el territori tingui una qualitat de vida més alta. L'escola, que és un espai públic per a la comunitat, i el centre d'esplai haurien de ser un espai d'alguna manera oberts, amb les finestres obertes, permeables, que reben les influències i les inclemències i, per tant, en interacció constant amb el seu entorn.

Finalment, es van plantejar propostes perquè les entitats es relacionin en xarxa amb altres entitats. Que es relacionin amb altres

associacions perquè l'important és la xarxa de xarxes, però també i molt especialment amb l'administració pública. I fer-ho a partir de veure quina concordança d'objectius hi ha i arribar a acords.

Ponència presentada pel sr. Pere Soler

Cal una revisió de l'educació en el temps lliure?

Presentació del treball impulsat per la Fundació dels Serveis de Cultura Popular i coordinat des de la Universitat de Girona.

La Fundació Serveis de Cultura Popular ha editat en els darrers anys una col·lecció de llibrets que ara han renovat el format i que han explicat experiències en diferents àmbits socioculturals, educació d'adults, educació especialitzada i educació en el lleure. L'encàrrec que teníem a la Universitat de Girona era revisar només la sèrie específica d'educació en el lleure, posar-nos a llegir els llibres que hi havia fins aquest moment i d'aquí treure unes conclusions per fer una proposta a la col·lecció de continuar en la mateixa línia o variar-la. La sospita que la col·lecció ja tenia era que havent explicat ja els grans moviments que existeixen a Catalunya quedava coixa en un aspecte. Si s'entrava en la realitat més de barris, més de pobles d'arreu de Catalunya, es trobaven que, a la que ho havien intentat, els grups no tenien suficient debat teòric (això és una de les coses que sortirà més tard a l'estudi) i per això tenien dificultats per explicar quin és el seu projecte, quina metodologia fan servir, què en pensen del lleure. Per tant, volia dir això que realment no hi havia debat en el tema del lleure? Volia dir que estem parats des de fa deu anys? Eren els interrogants que els directors de la col·lecció es feien i l'encàrrec es centrava en això.

No és ara el moment de dir quina és la conclusió que nosaltres vàrem treure en fer aquest encàrrec, però sí que d'aquest encàrrec que ens van fer i de les condicions que vam donar, va sortir la proposta de crear un debat a nivell més ampli. Vam preparar un informe nosaltres, que vam titular "Cal una revisió de l'educació en el temps lliure?" i el vam fer

arribar a diferents responsables d'entitats, moviments, organitzacions... però en un sentit ampli de temps lliure. És a dir, responsables d'empreses que gestionen serveis en el camp del lleure, responsables més vinculats al tema esportiu, però que també tenen a veure amb el lleure, responsables potser més vinculats amb allò que s'entén per indústria de l'oci però que incideix directament en temes de lleure. En cap cas era només l'interès de fer-ho arribar a aquells moviments que ja havien estat comentats a través de la col·lecció sinó que era posar al voltant d'una taula un grup de persones que des d'òptiques diferents tenien com a objectiu la intervenció en el temps lliure, però no tots necessàriament amb una finalitat en primer lloc educativa, encara que indirectament tots la tinguessin.

D'aquest debat en va sortir un document que es va fer arribar, altre cop, a les persones que van ser-hi presents de cares a que poguessin fer-hi esmenes. Es van presentar un seguit d'esmenes encara que no totes s'han incorporat perquè algunes suposaven canviar substancialment el que s'havia recollit, i semblava que podia ser poc oportú, però la majoria han estat incorporades en aquest document. El que jo he preparat per avui està ordenat de manera diferent i, apart de la introducció que ara estic fent, centrat només en comentar què es constata en relació amb el temps lliure a partir d'aquest document. És a dir, jo citaré textualment el document tal com va ser presentat a la trobada però amb un ordre diferent. Hi haurà tot un apartat que jo he resumit de dotze punts de constatacions que s'han fet en aquest treball: "Com es troba l'educació en el temps lliure avui?"; i el segon apartat que faré en aquesta exposició és: "Què és el que cal a partir d'ara a partir d'aquesta constatació?" i d'aquí jo n'he resumit catorze punts. Amb això penso que més o menys s'és fidel al text.

Ara ja sí que hem clos aquest parèntesi i entrem estrictament en el que seria el document. Hi ha un primer apartat

introduitori constituït per tres o quatre punts que passo a comentar ara:

- L'entrada de la democràcia suposa la consolidació d'un estat social i democràtic de dret, encara que lluny d'una democràcia autèntica i autènticament participativa, i això significa diverses coses. D'una banda suposa la creació de serveis públics i se suposa que amb tot això a l'educació en el temps lliure se li obren les perspectives que tenia en l'època anterior, es fan colònies, es fan campaments, s'arriba a aquesta època de la democràcia que hem viscut des de l'any 1979/1980 dels ajuntaments democràtics. Sobretot fins avui hem viscut un augment d'activitats de temps lliure específicament educatives, hi ha una reglamentació administrativa i legislativa, hi ha una entrada en uns discursos teòrics, animació sociocultural, educació permanent, educació no formal, educació social. Hi ha canvis en les definicions i en els objectius, com en els límits d'allò que entenem per educació en el temps lliure i, a més a més, apareix al costat d'això una formació estructurada per treballar en l'educació en el lleure: monitors, directors, una formació professional, una formació universitària. Tot això fa que els plantejaments que es feien a començaments de la democràcia i els que fem avui hagin de ser necessàriament diferents.
- Actualment es constata que aquesta entrada en la democràcia suposa una importància del paper de l'educació en el temps lliure i els seus moviments en la implantació i estructuració d'aquesta societat democràtica. Si haguéssim de fer una lectura del que ha passat en aquests anys de transició no podríem fer-lo sense tenir en compte les activitats de lleure que hem tingut al nostre país. Només cal veure el conjunt de persones vinculades a temes socials, a temes educatius, a temes polítics i a temes de govern, en els punts de més decisió estratègica en el nostre país. Són

persones que han tingut una base de formació directa o indirectament relacionada amb temes de lleure i molts d'ells militants en el sentit ple de la paraula vinculats a moviments de lleure.

- El concepte educació en el temps lliure s'amplia i creix. Moltes vegades però, malgrat hagi crescut el concepte de temps lliure, acostumem a reduir-lo partint dels antecedents que hi ha hagut. Solem associar educació en el temps lliure a moviments de joventut i d'esplai, a un tipus d'associacionisme que va lligat amb una persona adulta o a un grup d'adults que en són responsables, a unes activitats concretes que són les que tots coneixem. Normalment també el solem associar a grups parroquials i d'escoltisme. No dic que necessàriament sigui aquesta la lectura, dic que acudim a fer-ho i aquesta és una constatació que es compartia amb el grup de persones que van debatre el document.
- També semblava que era evident la inadequació del discurs actual amb la realitat social del moment, com si part de l'educació en el temps lliure hagués quedat ancorada en aquest model més reduït que acabo de comentar. Algunes de les preguntes que es formulaven en aquest punt eren, per exemple: són aquests conceptes d'educació en el temps lliure representatius de la realitat actual?; estem en un discurs sense capacitat crítica i d'innovació?; com treballem el correcte desenvolupament en aquesta societat de consum?; com mesurem la qualitat de les intervencions?
- Una altra aportació que es feia era la necessitat d'evitar convertir el temps lliure en un temps més discriminador i selectiu que el temps de treball. En aquest punt té sentit la pregunta que dona títol a aquesta aportació: "Cal una revisió del temps lliure?". Evidentment allà no es va plantejar aquesta pregunta, però sí que va haver-hi alguns comentaris que anaven en

aquesta línia. Per exemple, algú comentava que potser el que cal no és una revisió però si una redefinició o readaptació, en el sentit de dir, els objectius o les finalitats últimes de fa deu anys o de fa quinze anys poden tenir sentit avui dia i potser són el mateixos, però el que sí que cal canviar és la manera d'aconseguir-los. No podem plantejar fer el mateix, les mateixes activitats avui que fa quinze o vint anys, sobretot perquè l'entorn que ens envolta, en alguns casos, no té absolutament res a veure. Per tant, entès en el sentit de redefinició o readaptació, sí que pot ser molt oportuna una revisió de l'educació en el temps lliure.

Passem a comentar el primer dels grans apartats del text: "En l'actualitat què es constata?". Jo he preparat per aquesta exposició dotze punts, tot i que en el document n'hi ha molts més:

1. Es constata que l'educació en el temps lliure és un sector madur, que es pot permetre ja una reflexió a distància. És a dir, fa uns anys quan parlàvem d'educació en el temps lliure els textos que teníem i les aportacions teòriques que hi havia es limitaven o bé a incorporacions de discursos d'altres països o des d'altres òptiques (animació sociocultural, educació popular, per exemple, d'Amèrica Llatina o de moviments francesos); a Catalunya sí que teníem una tradició d'activitats de lleure de l'època de la República, però enteses des d'una altra òptica i, a més, tot el moviment que s'havia generat com a resistència per dir-ho així a la dictadura. Ara ens trobem amb una situació molt diferent, ja podem començar a fer una anàlisi més teòrica si cal dels últims anys. Vint anys de treball amb democràcia ja comença a ser una època prou bona i tenim material escrit prou bo (i si no ho és hauríem de fer una reflexió de perquè no ho tenim) com per pensar que l'educació en el temps lliure ja ha passat

una etapa d'infantesa i adolescència i comencem a estar en una etapa de joventut o de persona adulta o madura com per poder fer una reflexió seriosa.

2. Malgrat això hi ha dificultat per trobar un discurs que el situï en el lloc que es mereix des d'una perspectiva global i integradora que imperi en tot allò que pot donar sentit ple a aquest concepte (estructura escolar, indústria de temps lliure, noves tecnologies, per no dir sectors més tradicionals).
3. S'ha ampliat el concepte d'intervenció. Aquí dins hi ha diversos punts a considerar, per exemple si cal anar més enllà dels infants i joves (s'imposa reflexionar sobre temes d'edats diferents a aquestes). En aquesta línia també es constata que hi ha molts joves que no es senten identificats en algunes de les activitats que es fan tradicionalment en l'àmbit de l'educació en el temps lliure. També es constata que algunes de les expectatives o dels propòsits que tenen aquestes activitats no coincideixen amb les expectatives d'alguns joves actuals. Hi ha hagut un creixement de l'oferta i la demanda de les activitats de lleure (això és cert i indubtable) molt gran en els últims anys però encara es comprova que malgrat el desenvolupament democràtic i social del nostre país hi ha sectors de joves que no reben cap proposta d'educació en el temps lliure. Es constata també que hi ha una demanda d'activitats de temps lliure en franges d'edat inferiors a les tradicionals (concretament ara entre 3 i 6 anys). Però també es veu que algunes de les ofertes que es fan per aquest sector d'edat no tenen el nivell tècnic ni qualitatiu que requeririen. Es veu que el món dels adults és un sector en creixement en l'àmbit de l'educació en el temps lliure com un àmbit d'associacionisme i de participació social i es reivindica en aquesta línia el paper de les associacions de veïns. Cal parlar

també de la població desocupada que configura un sector poc treballat, només orientat des de la perspectiva de la capacitació o reconversió professional i molt poc des de la relació entre la inserció social i les habilitats socioculturals. Quan es fan projectes de treball amb aturats moltes vegades només s'instrueix en l'àmbit del treball, quan un dels problemes grans que tenen precisament és el del temps lliure (millor dit, en aquest cas, temps desocupat, que no seria el mateix). També existeix dificultat per treballar en sectors marginals, i sovint quan es fa el recurs del temps lliure és fonamental per aquest treball. Més endavant això ens portarà a altres conclusions. Tots aquests punts com veieu van en la línia de demostrar que s'ha ampliat el subjecte d'intervenció, una constatació que es feia evident.

4. Hi ha hagut un descens del reconeixement social en els col·lectius i sectors d'educació en el temps lliure. Es constata menys preocupació per les polítiques públiques dedicades al lleure i a la joventut dins el conjunt de polítiques socials i educatives. Si bé és cert que hi ha hagut determinats moments, i sobretot determinats partits polítics, que han fet una acció clara a favor de polítiques socials i educatives, es coincideix en dir que dintre d'aquestes, les polítiques dedicades al lleure i a la joventut sempre han estat, per dir-ho d'alguna manera, parents pobres. Hem passat d'una utilització de l'educació en el temps lliure per part de les institucions democràtiques per legitimar-se a un abandó d'aquesta en mans de la societat civil com a única responsable quan es reconeix que té una importància significativa en l'estructuració social. En aquesta línia, es diu també que la dissolució d'aquestes polítiques està en contradicció amb la derivació en l'educació en el temps lliure de moltes accions de caràcter preventiu i

social que des de diferents instàncies s'estan dipositant en els moviments. És a dir, si en alguna banda no es considera prou important el treball que es pugui fer en l'àmbit de l'educació en el temps lliure, a l'hora de la veritat en treballar en temes i en programes preventius i socials sempre s'utilitza com a recurs el temps lliure com a temps de prevenció o com a temps de rehabilitació. Si això és veritat d'aquí se n'hauria de treure un reconeixement social i públic d'aquesta utilitat i d'aquesta funció que fa el lleure. Alguns dels moviments i iniciatives tenen greus dificultats econòmiques per substituir al marge de l'ajut de l'administració. Hi ha la percepció que el que s'està fent està en alguns casos mancat de novetat i sovint també amb una qualitat qüestionable. Tot això provoca per tant aquest descens de reconeixement social en col·lectius i sectors de l'educació en el temps lliure.

5. Es constata l'existència del perill que deixem l'educació en el temps lliure en les lògiques de la rendibilitat del mercat i en la iniciativa associativa. La situació actual afavoreix que l'educació en el temps lliure es reguli a vegades per lògiques de mercat o per les tendències que la societat imposa, abandonant o reduint les possibilitats socials i educatives que el temps lliure té.

6. Es constata també una manca de legislació i, en aquest cas, es comenta que aquesta manca de legislació pot incidir en l'exigència de qualitat. La poca o nul·la renovació pedagògica i social de la indústria de l'oci i la manca de garanties del consumidor en aquest àmbit poden ser-ne exemples clars.

7. L'educació en el temps lliure no és una educació més que ompli un buit qualsevol. Té un element important de plusvàlua social que ajuda en l'estructuració d'una societat

democràtica. Tots els que hem treballat o treballem en l'educació en el temps lliure sabem del cert que aquí dins, en aquest espai de temps i en aquesta intervenció, es fomenta la creació d'estats d'opinió, d'actituds personals i es sensibilitza a la ciutadania a favor de la cohesió social. Cal reconèixer això, valorar més aquestes aportacions i saber fer-les valorar més.

8. Un dels elements importants de l'educació en el temps lliure és la participació institucional altruista, és a dir, allò que darrerament coneixem amb el nom de voluntariat, encara que a vegades es vulgui fer un discurs partidista o només vist des de una òptica de voluntariat.
9. Es constata també que el propi associacionisme moltes vegades no defineix prou clarament quina és la seva funció i no deixa clar si el que està fent és una funció lucrativa o és una funció de servei comunitari. Es constata que hi ha una falta de discurs en mans de responsables d'entitats o de moviments, almenys d'algunes entitats o moviments.
10. Es constata també un cert distanciament entre el món de l'educació en el temps lliure i el món escolar, almenys si tenim en compte la relació que hi va haver els anys seixanta i setanta.
11. Es constata la poca capacitat d'innovació metodològica i didàctica que l'educació en el temps lliure ha tingut en els darrers anys, a diferència d'altres àmbits en els quals hi ha hagut una clara renovació.
12. Es constata la dificultat trobar objectius comuns amb altres organitzacions similars tant del propi territori com del propi sector. Aquest fet hauria de permetre treballar amb lògiques de complementarietat, coordinació i cogestió.

Aquests són els dotze punts de constatació resumits i reordenats d'una manera diferent de la que es va fer en el debat. Són dotze punts sobre els quals necessàriament no hi heu d'estar tots d'acord perquè són fruit d'un debat que va tenir lloc amb un grup de persones concret.

I ja per entrar en el darrer apartat de l'exposició que us faig hi hauria els catorze punts que he fet a partir de la lectura d'aquest document i que donen pistes, no necessàriament respostes a aquestes constatacions o a aquest dibuix que acabo de fer: "Per això què cal?". En aquest espai de debat es van dibuixar catorze possibles línies de treball que podria ser important plantejar de cares al futur. Algunes són molt genèriques, com sempre passa en aquests espais de debat on no s'acaba de concretar tant com es voldria i se sol dir què cal fer però no com:

1. Per una revisió de l'educació en el temps lliure cal incorporar des d'una perspectiva més social diferents elements. Se'n citen alguns: els discursos de l'escola a temps complet, els discursos de prevenció social, els dels valors de la solidaritat, la cooperació i tot l'associacionisme de consciència, la participació de nous sectors i l'estimulació de líders socials.
2. Cal un abordatge més ampli i més general al servei dels destinataris. Potser redistribuint el temps aportant possibilitats de nous projectes i experiències. En aquest sentit es parla de reivindicar el sentit de l'educació d'adults lligada amb els sectors populars i associatius, sensibilitzar aquests sectors perquè a partir d'activitats de lleure creatiu puguin eixamplar els seus cercles de relació. També es parla de reivindicar el paper de les associacions de veïns com àmbits d'associacionisme adult i participació social. Es parla també de potenciar l'acolliment dels sectors marginats i d'immigració en el temps

lliure, ja que des d'aquí poden seguir a un coneixement millor de la realitat que els toca viure. I es parla també d'aprofitar el temps dels desocupats des de la relació entre la inserció laboral i les habilitats socioculturals. Aquests quatre elements donen una perspectiva molt diferent al concepte tradicional d'educació en el temps lliure i li donen una orientació o un abordatge més ampli i general.

3. Es planteja també que cal parlar de diversificació de propostes, i en aquest sentit es comenta que potser cal evitar l'excés d'infantilització de l'educació en el temps lliure.
4. Cal potenciar el voluntariat en la diversitat i pluralitat sobretot a partir de la participació social i el civisme, sense caure en la simplificació de la seva funció pensant que amb la voluntat n'hi ha prou per la qualitat. També es comenta que pot ser vist el voluntari com un recurs fàcil per justificar retalls pressupostaris i que no hauria de ser aquesta, en tot cas, la seva participació i implicació en les activitats d'educació en el temps lliure.
5. Cal promoure la recerca sociològica, metodològica i educativa per intentar veure quines serien les propostes facilitades d'extensió i democratització de l'oferta educació en el temps lliure.
6. Cal un esforç per evitar una excessiva comercialització com a dissolució de la identitat col·lectiva. En aquest sentit es parla d'incorporar estratègies conjuntes en les polítiques socials i culturals del nostre entorn, es parla de que no només s'ha de plantejar i tractar l'educació en el temps lliure des de l'àmbit pedagògic i per això la incorporació en polítiques o la relació i interrelació amb polítiques socials i culturals hauria de ser una necessitat. Permeteu-me aquí que faci un parèntesi, perquè mentre estàvem presentant les jornades estava pensant que

en Joaquim Franch va fer moltes aportacions més enllà de les pedagògiques, en l'àmbit cultural, en l'àmbit ecològic o naturalista i en d'altres. És curiós però sempre que es fan xerrades, es fan conferències o, com en aquest cas, es fan unes jornades d'educació en el temps lliure, la majoria dels assistents són de l'àmbit pedagògic. És una demostració claríssima del que aquest punt planteja. Què passa, que el temps lliure no té res a veure amb la cultura? Si no hi hagués àmbit cultural doncs possiblement no es faria cap activitat en el temps lliure, senzillament es faria contemplació i és una de les coses que crec que s'ha de fer, però al marge d'aquesta n'hi ha d'haver d'altres. A mi m'agradaria que a part de gent vinculada a l'àmbit pedagògic, educatiu o social en unes jornades com aquestes hi hagués directament polítics implicats, hi hagués gent que treballa en la cultura, no només polítics sinó gent que està al peu de programes culturals, de programes socials, perquè segurament s'estaria demostrant que es va en aquesta línia. Mentre només ens trobem les persones que reflexionem sobre això i que ja n'estem convençuts segurament la perspectiva del reconeixement que abans es plantejava en aquest debat és un tracte pendent per fer. Tanco aquí el parèntesi.

7. **Cal una atenció política prioritària**, i això lliga amb el que estava dient, presentar l'educació en el temps lliure en el context global de les problemàtiques i necessitats socials com un sector que reclama atenció política prioritària i que té un gran valor afegit a la funció que superficialment se li atorga. Si des de diferents programes i **polítiques socials** s'utilitza el temps lliure com a instrument mediador dels seus objectius seria de justícia preveure ajudes i recursos perquè aquesta acció es pogués fer amb més consistència i sobretot amb més reconeixement social.

8. Cal fer més visible la tasca de l'educació en el temps lliure i donar-la a conèixer aprofitant el món de les noves tecnologies i creant estats d'opinió favorables a la seva funció. Permeteu-me que torni a obrir un parèntesi però una de les limitacions clares que hi ha penso que és -abans ja l'he citat en la constatació de manca de discurs pedagògic, educatiu, social de molts responsables d'entitats, sobretot de petites entitats- la manca de debat que permeti justificar i situar en la posició que potser reclama l'anàlisi que estem fent de l'educació en el temps lliure. Mentre només siguem capaços de dir que amb aquestes activitats el que fem és jugar, passar-nos-ho bé, fer sortides, excursions, i cantar cançons; com demostren moltes vegades els papers que arriben a casa dels pares o que hi ha al carrer de festes i inauguració de curs, mentre els plantejaments o els arguments que fem servir els responsables d'entitats siguin aquests, no podrem posar l'educació en el temps lliure en el nivell que potser reclamaria aquest plantejament més ampli i més general que dèiem al començament.
 9. Cal també que l'opció de servei públic seleccioni aquelles actuacions que ens aportin valors afegits de treball per la igualtat, la tolerància i la solidaritat. Perquè el servei públic seleccioni així caldria, evidentment, que hi hagués un plantejament polític clar d'educació àmplia i un plantejament més parcial.
 10. Una altra possibilitat era que les associacions i moviments educació en el temps lliure insistissin en evidenciar el seu component no lucratiu i d'interès social i d'interès general, entenent que això va lligat, també, a una exigència de qualitat i de compromís. Es comentava també que calia evitar l'excessiva atomització de les associacions i es parlava que els projectes de treball es fessin amb estructures de federació i a partir de recursos que ajudin a millorar la seva qualitat.
 11. Es parlava també que caldria que cada associació es definís a partir de la seva simbolització, però que això no ha d'excloure que es puguin trobar objectius comuns amb altres organitzacions similars, tant del propi territori com del propi sector. Que calia treballar amb lògiques de complementarietat, de coordinació i de cogestió properes a les necessitats competitives d'un sector creixent que cal modernitzar i adaptar a les necessitats actuals. Tot això ho resumia en que potser, almenys en algunes entitats, el que els cal és un canvi de cultura organitzativa.
 12. Cal aprendre a rendibilitzar tot allò que la pròpia comunitat té. I en aquest cas es parlava de formes de treballar amb lògiques de complementarietat, coordinació i cogestió.
 13. Cal tenir en compte la reforma escolar i la xarxa d'equipament escolars per plantejar una acció de complementarietat entre les accions escolars i les ofertes educació en el temps lliure en la línia del que dibuixa la carta de ciutats educadores i el concepte d'educació permanent.
 14. Cal continuar fent debats conjunts, es deia, perquè n'estàvem fent un en aquell moment si més no, en aquesta línia oberts al debat, a la reflexió i a l'intercanvi que plantegin línies de recerca clares i explícites que solucionin problemes concrets i que proposin l'elaboració d'instruments per la intervenció social i educativa en l'àmbit de l'educació en el temps lliure.
- I aquests són, en resum, els punts que es plantegen en aquest document. Com us deia m'he limitat a citar-los, si més no a comentar-ne alguns però intentant ser fidel al debat que es va fer.

Ponència presentada pel sr. Jaume Colomer

Els ajuntaments han d'organitzar activitats de lleure?

La funció del lleure a les polítiques d'infància. El treball des dels ajuntaments. La voluntat de servei i les situacions de marginació.

La pregunta que apareix al programa "Els ajuntaments han d'organitzar activitats d'esplai?" fa la funció de ganxo, de lema, i convida a una reflexió sobre el paper de l'administració i de les entitats en l'educació en el lleure i les formes de relació i interlocució entre uns i altres.

Voldria començar citant que els dies 30, 31 de gener i 1 de febrer de l'any 1981 (ja han passat uns quants dies) al Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya van tenir lloc unes jornades organitzades per l'Ajuntament de Barcelona, les primeres jornades d'animació cultural a Barcelona. Es van editar totes les ponències, que van ser onze, fetes en aquestes jornades i una d'elles tenia per títol "L'esplai i el lleure" i la signàvem conjuntament en Joaquim Franch i jo. Vam tractar d'aquest tema des de dues vessants diferents: en Quim es va centrar molt en l'anàlisi dels **dinamismes** que es donen en el joc infantil, en les **situacions de joc**, no de jocs amb "s" sinó de JOC amb majúscula, i va dir, entre altres coses, aquell dia: "En les nostres circumstàncies actuals és necessari un recolzament en l'esplai dels nens i només tenen possibilitats de reeixir aquelles iniciatives que prenguin suport sobre els **dinamismes informals** de les col·lectivitats de nens". Les institucions d'educació en l'esplai constitueixen intents institucionals de generar col·lectivitats infantils basades en el projecte d'elaborar comunitàriament el joc i això només és possible si hi ha una actuació intencional que, preservant l'essència i utilitzant els dinamismes del joc, tendeixi a

recolzar la gènesi d'una col·lectivitat infantil efímera en la que el joc pugui acomplir-se.

Aquesta cita, de la qual destacaria que la intervenció educativa en el lleure en aquell moment la formulava com la gènesi de col·lectivitats infantils a partir dels dinamismes que es donen en situació de joc, em permet continuar a partir d'aquesta frase. En tot cas el que avui voldria abordar en relació al tema que em plantejaven i una mica la tesi o el fil conductor que defensaria és que l'educació en el lleure, seguint la formulació d'en Quim, com a intent institucional de generar col·lectivitats basades, en aquest cas no diria en el joc, sinó en els projectes de grup transcendent a tots els sectors de població, constitueix, penso, la dimensió educativa de la intervenció sociocultural. És a dir, que entre educació en el lleure i intervenció sociocultural hi ha una unitat d'intenció d'objectiu de procés però que, en tot cas, la pedagogia en el lleure constitueix clarament la dimensió educativa d'aquest procés d'intervenció i que per tal que afavoreixi aquesta educació en el lleure l'aprenentatge de l'associativisme i la participació social s'ha de dur a terme en el marc d'associacions cíviues i culturals, per tant que l'espai propi, l'espai idoni de la intervenció educativa en el lleure és el marc associatiu, el marc de les entitats i de les associacions i per tant cal que des de l'administració s'estableixin formes de relació i de **col·laboració** en el marc que té més punts a favor, té més avantatges per dur a terme la intervenció educativa en el camp del lleure vinculat en aquest concepte d'aprenentatge de l'associativisme i de la participació social.

Això vindria una mica a ser la tesi de referència i en tot cas partiríem només d'una **petita identificació** del que es considera que és **el camp específic** de la nostra intervenció, el **del lleure**, a partir d'aquelles característiques convingudes, de la lliure opcionalitat, de l'autotelisme de la vivència plaent, o sigui allò que podem considerar com a lleure i l'objectiu que es formula en termes d'aprendre a fer un ús personalitzat i

enriquidor del temps lliure i del temps opcional dins d'una perspectiva d'un únic procés educatiu, donar unitat al procés d'intervenció educativa.

Ara bé, en les característiques institucionals de l'educació en el lleure, hi ha uns elements molt específics en relació a d'altres marcs d'intervenció educativa, quatre els destacarem particularment. Primer: l'èmfasi en els aspectes relacionals i de grup i altres marcs d'intervenció educativa en què aquest èmfasi en la relació personal i en el grup no és tant característic o no és tant fort. Un segon aspecte seria el tractament educatiu del quotidià i de la convivència, el quotidià no és un mal menor, no és un temps sobrer, és part de l'espai del moment clau en la intervenció educativa. Tercer: la interacció amb el medi, l'educació en l'esplai mai no és de portes endins, sempre comporta una interacció amb l'entorn, una interacció amb el medi. I quart: que l'acció que es duu a terme inspirat en aquests dinamismes que en Quim parlava de les situacions de joc, consisteix bàsicament en la possibilitat de desenvolupar projectes propis, diem que la pedagogia del lleure és una pedagogia del projecte perquè tota la base de l'acció parteix molt del disseny, la gènesi i el desenvolupament dels projectes propis com a col·lectivitat educativa.

Per tant, aquests aspectes de l'èmfasi en les relacions i en el grup, en el quotidià i en la convivència, en la interacció amb el medi i amb la possibilitat de desenvolupar projectes propis són els que de manera, jo diria, bastant òbvia vinculen molt aquesta intervenció educativa amb un altre camp, amb una altre conceptualització que és la intervenció sociocultural en tot cas amb l'entorn.

Diguem que l'educació en el lleure és una acció educativa centrada en aquesta realització i elaboració de projectes educatius en el marc del temps lliure per la qual cosa afavoreix l'aprenentatge de l'associativisme i la participació social. Convé dir que moltes polítiques centrades en el foment de

l'associativisme, amb el suport de l'associativisme i amb la participació social són buides, moltes vegades, de contingut, són estructures formals o formalistes algunes vegades perquè al darrera d'elles no hi ha una intervenció que crea les condicions perquè això sigui possible i aquesta intervenció, que per mi té un caràcter bàsicament educatiu, és la que es dona de manera habitual i de manera tradicional en totes aquelles iniciatives d'educació en el lleure. Si no hi ha un aprenentatge del grup, de les relacions, del quotidià, de la convivència, de la interacció amb el medi i de la gènesi dissolvent de projectes difícilment una societat pot partir o pot organitzar-se molt a partir de la xarxa associativa o de la participació social, sense això, sense aquests aprenentatges, les altres coses són formalismes, estructuracions o discursos però en tot cas no hi ha possibilitats.

La segona cosa seria, si el que volem és fer aquest aprenentatge de l'associativisme i de la participació social que és el quotidià, les relacions del grup, la gènesi de projectes i la interacció amb el medi, si això és el que volem, només té ple sentit aquest aprenentatge en la mesura que això es fa en un marc associatiu, o sigui que aquesta pedagogia del lleure té lloc en el marc de les associacions cíviques, culturals, educatives que hi ha a les nostres ciutats. D'aquesta manera aquest marc afavoreix aquest aprenentatge de la praxi associativa, de la **interacció social** o de la intervenció, en tot cas, **en el medi**. Altres fórmules tenen moltes menys possibilitats d'afavorir aquests aprenentatges que es donen de manera natural en el marc d'aquestes associacions i d'aquestes entitats que treballen en el que és la xarxa d'accions cíviques i culturals.

Fins aquí, encara no he parlat d'ajuntaments o d'administracions. En aquesta primera introducció volia sobretot reforçar aquesta idea de dir, el que té d'específic l'educació en el lleure també té d'específic un marc determinat on s'ha de desenvolupar i això permet d'una manera notable fonamentar el

que són polítiques participatives o de suport a l'associativisme a partir una mica d'aquesta intervenció educativa.

Ara entrarem una mica més en l'objecte del que és la sessió. Aquesta és la pregunta que se'm formulava: "Els ajuntaments han d'organitzar activitats d'esplai?". Ara respondré de manera telegràfica a quatre preguntes seguides que em formulo i llavors les elaborarem una miqueta més.

Resposta a aquesta primera pregunta de: "Els ajuntaments han d'organitzar activitats d'esplai?". Penso que res no priva que n'organitzin, no hi ha cap raó perquè en puguin organitzar, ara bé no és el més recomanable, ... després desenvoluparem una mica més això.

Segona pregunta: "Els ajuntaments han de finançar les entitats d'educació en l'esplai?" és la pregunta habitual almenys que surt en alguns debats. Resposta també així de telegrama: no tenen cap obligació de finançar-les però sí que poden col·laborar amb les entitats d'educació en l'esplai en la mesura que concorden els seus objectius. La col·laboració no sempre es concreta en termes econòmics, tampoc els exclou, però seria un reduccionisme pensar que la col·laboració entre l'administració local i les entitats s'ha de parlar només en termes de finançament.

Una altra pregunta que surt habitualment en els fòrums és: "Les entitats d'educació en l'esplai fan un servei públic?". Doncs, fan un servei d'interès general, és obvi, alguns prefereixen anomenar-lo públic, de manera estricta no és un servei públic però sí que té aquelles mateixes intencions, propòsits i resultats que un servei que té el qualificatiu més ortodox de públic. Llavors en diem d'interès general o com alguns prefereixen en parlar-ne, de públic, en concepte ampli, en tot cas sí que coincideix en els propòsits o en el resultat del que tindrien, doncs, molts dels serveis públics.

Una altra pregunta que surt de vegades: "L'educació en l'esplai és un dret ciutadà?" Si és un dret, obliga als estaments públics doncs a posar els mitjans perquè es pugui exercir, etc, etc. Enlloc, que em consti, està específicament reconegut com a educació en l'esplai, ara bé, sí que el dret a l'educació està reconegut i llavors aquí hi hauria aquella possible interpretació de si el dret a l'educació, més enllà del que és el sistema educatiu, que és on una societat garanteix el dret bàsic que és l'educació, cal anar més enllà d'aquest dret bàsic, i per tant podria ser-ho en una concepció àmplia, en tot cas, del dret a l'educació extensiva. Però en tot cas no és un dret jurídicament específic que hem reconegut i per tant això no genera l'obligació dels estaments públics de crear les condicions de la seva universalitat en l'accés en aquest dret. Diem que el dret específicament reconegut es garanteix a través del sistema educatiu que és universal i gratuït almenys teòricament, no tot ni sempre però representa que ho és, i en canvi l'educació en el lleure igual que la resta d'iniciatives d'educació no formal té una funció bàsicament complementària, o sigui totes les intervencions educatives, totes intervenen en l'únic resultat d'un procés d'elles que és la unicitat de l'impacte educatiu o de la intervenció educativa. Cada un dels àmbits d'intervenció té un caràcter complementari, en tot cas de les altres, per tant ni l'educació en el lleure té uns objectius propis, ni específics, ni diferents, en tot cas, d'altres àmbits d'intervenció. Però el que sí que és cert és que ho complementa a través d'allò que li és específic i aquesta especificitat té a veure bastant amb aquests punts que dèiem abans i en tot cas, totes les iniciatives d'educació en el lleure sí que són respostes singulars i diverses a les necessitats educatives de cada una de les comunitats o de cada un dels indrets de les ciutats, de les poblacions. Aquest caràcter de singularitat i de diversitat de la praxi educativa en el lleure no és un inconvenient, és part de la seva riquesa, per tant, com més diverses siguin i com més singulars, justament,

complementaran millor el sistema educatiu que és estandaritzador i que és universal i universalitzador, per tant, benvinguda sigui aquesta diversitat i aquesta singularitat de les iniciatives.

Si, per tant, no és un dret específicament reconegut i els poders públics no tenen l'obligació d'instrumentalitzar-lo i de crear les condicions com a tals, sinó que és una iniciativa que complementa i que, per tant, com més diversa i més singular sigui en cada una de les formes que pren a cada realitat vol dir que pot haver-hi promotors diferents d'educació en el lleure. Bàsicament pot haver-hi promotors públics o promotors privats, o sigui, l'administració, els ajuntaments, el govern del país poden ser promotors d'iniciatives i serveis d'educació en l'esplai, per tant, en tot cas serien promotors públics d'iniciatives que no pretenen l'universalitat, que no pretenen l'estandarització d'aquests serveis, però sí que poden promoure en tant que poden considerar que calen respostes educatives, complementàries a les respostes més bàsiques i generals del sistema educatiu. Però el sector privat també és promotor d'aquestes iniciatives i quan un privat amb afany o no de lucre promou una determinada iniciativa ho fa molt a partir del seu ideari, del seu objectiu fundacional, del seu propòsit com a entitat i en tot cas jo crec que seria important distingir dues coses que per mi tenen una importància posterior a la possible col·laboració amb els ajuntaments. No ~~to~~tes les iniciatives associatives o d'entitats són d'interès general, n'hi ha que són estrictament d'interès particular o d'interès privat. Un es pot associar per moltes coses, per molts motius, la llei d'associacions fins hi tot ho reconeix, la recent ho explicita, però en tot cas, hi ha només coincidències d'objectius entre el sector públic **quan promouen** iniciatives d'educació en l'esplai i el sector privat, en la mesura que les iniciatives del sector privat pretenen l'interès general. El sol fet que una associació existeixi com a tal no necessàriament comporta que els fins d'aquella associació i la seva praxi serveixin

d'interessos generals. Quan es dóna aquesta condició de que la finalitat i la praxi cerquen l'interès general és quan pot haver-hi notable concordança d'objectius entre el que són els interessos que serveix el promotor públic d'iniciatives d'educació en el lleure i aquest promotor privat o particular.

S'havia dit que ningú té l'obligació, ni el dret, ni la legitimitat de tenir cap monopoli de promoure les iniciatives d'educació en l'esplai. Pot haver-hi diferents promotors, en tot cas el sector públic és moltes vegades el promotor d'iniciatives de l'educació en l'esplai. Són iniciatives de caràcter públic, per tant s'acullen a les condicions dels serveis d'iniciatives públiques i això té unes exigències i unes condicions per determinar. El sector privat pot promoure iniciatives tinguin o no afany de lucre. En dir afany de lucre no vol dir necessàriament que aquella iniciativa sigui d'interès general, però sí que moltes d'aquestes iniciatives s'estan considerant d'interès general, perquè el que pretenen no és servir als interessos particulars dels socis d'aquella entitat sinó de transcendir aquests interessos particulars i per tant servir l'interès general, altres no. Quan es dóna aquesta situació normalment hi ha una important concordança d'objectius entre aquestes iniciatives promogudes pel sector públic i aquestes iniciatives promogudes pel sector privat, i per tant si hi ha concordança d'objectius és perfectament legítima, possible i recomanable en termes de cooperació, ~~no en~~ termes de confrontació. No és un mercat petit en el qual calgui veure qui es queda amb el tros del pastís sinó que sempre que hi hagi concordança d'objectius, i és lògic, viables, recomanable i obligat almenys per part de l'administració implicada, plantejar-se aquesta actuació en termes de cooperació.

Només l'administració pot cooperar amb iniciatives particulars quan hi ha concordança d'objectius. Si els objectius no concorden, si el bé públic que es busca, o l'interès general que es busca no és concordant, com que el sector públic es deu a un programa legitimat

per les urnes, i per tant ha d'administrar els diners públics en relació a aquest programa i en aquests objectius que s'han plantejat, que això és el que el legitima, és quan són concordants els objectius que pot transferir mitjans públics a aquestes iniciatives particulars. Si no hi ha concordança d'objectius no hi ha cap obligació. Al contrari, no es correspon que l'administració posi mitjans a disposició d'iniciatives particulars que no concorden amb els objectius considerats d'interès general a la legitimació, en tot cas, del sistema democràtic. Ara bé, moltes vegades quan les entitats exigeixen a l'administració que financi les seves activitats, que moltes vegades és en situacions de concordança d'objectius es dona la paradoxa de que no ho fan en tot cas per la incapacitat d'autofinçar aquestes iniciatives sinó moltes vegades per la incapacitat de fer un pla de finançament d'aquestes iniciatives. De vegades hi ha certes praxis, certes inèrcies en aquest sentit que no es vol abordar aquest tema. Quan hi ha entitats que han fet plans d'autofinançament normalment s'arriba a poder dur a terme aquella iniciativa sense dependre de l'administració. Això no vol dir que no sigui convenient que l'administració hi posi mitjans, però en tot cas només té sentit que s'hi posin mitjans si hi ha concordança d'objectius. Moltes vegades es diu: "Heu de finançar-nos això perquè és d'interès general" i aquesta demanda moltes vegades no es fonamenta en la incapacitat de generar aquests mitjans si no en la incapacitat de formular sistemes o plans per generar els mitjans que financin la iniciativa associativa.

La cooperació pública privada en aquests camps és un mal sistema fonamentar-la en sistemes de subvencions, de convocatòries, etc. El mecanisme que ha donat més bons resultats habitualment és formular-ho en termes de cooperació que es reflecteix en un instrument que se'n pot dir conveni, se'n pot dir concert, ... és un tipus d'acord que formalitza els termes de la cooperació amb caràcter horitzontal de dues instàncies que

coincideixen en el seu propòsit, que concorden en els seus objectius, que es prestin a cooperar perquè pensen les dues que en la mesura que cooperen aconseguiran millor el que pretenen.

Cal no confondre -i això és molt important, perquè s'ha donat molt gat per llebre- els convenis de col·laboració amb contractes dissimulats de gestió indirecta de serveis públics. Això ha passat molts llocs. Els convenis de col·laboració són fórmules per reflectir lliurement i voluntàriament acords entre dos iguals, entre dues parts que coincideixen en el propòsit, en allò que volen fer i pensen que cadascú posant-hi allò que té d'específic aconseguirà amb aquesta cooperació el resultat que es pretén. Però en el nostre país s'ha estès l'ús dels convenis de col·laboració o bé per mecanismes de supeditació als interessos de determinades administracions o s'utilitzen com a formes de gestió barates de determinats serveis públics, perquè és molt més barat a través d'un conveni gestionar un servei públic de manera fraudulenta. En el fons el que són moltes vegades són prestacions de serveis que en comptes de fer-ho de la forma prevista per sistemes de gestió indirecta es dissimulen o es disfressen del que són convenis de col·laboració. No estic parlant d'aquests convenis, estic parlant dels que reflecteixen voluntats de cooperar dues entitats a partir d'una coincidència d'objectius.

Caldria també posar aquí una altra reflexió que és l'aplicació necessària sempre del principi de subsidiaritat. Quan de dues instàncies una pot actuar, pot fer una intervenció, pot prestar un servei més proper a la realitat social per la qual actua, sempre és **més beneficiós** el resultat de la intervenció per aquesta instància que actua que presta el servei, actua, neix, existeix a prop dels subjectes, en tot cas, de la intervenció educativa o dels actors d'aquell projecte. Per tant, a l'hora de prestar un servei o de dur-lo a terme sempre és recomanable per raó dels efectes positius dels guanys de l'impacte final

aplicar aquest principi de subsidiaritat. Si una entitat que està en un barri pot prestar un servei millor que no pas si ho fa una entitat de caràcter més general, millor que ho faci una entitat d'un barri o d'una població que no pas l'administració, millor que ho faci l'administració local que no pas, doncs, l'autonòmica, millor l'autonòmica que no pas l'estatal. Aquest principi porta a veure aquests majors resultats.

I això com mirava una mica de denunciar el mal ús dels convenis de col·laboració sota intents de prestació de serveis barats o la instrumentació, que ara està molt de moda, del voluntariat com una forma de prestació de serveis públics gairebé de franc que això s'està donant cada vegada més, la perversió d'entitats de voluntariat en aquest sentit d'instrumentació per part d'algunes administracions.

L'altra reflexió important seria veure quins són els rols que els ajuntaments poden fer en relació amb les entitats de l'educació en el lleure o en el conjunt dels serveis personals perquè una mica sí que ens ha marcat les etapes que des del 1979 fins ara, jo crec que s'han seguit en alguns ajuntaments.

Aquest esquema respon una mica a la història del que ens ha passat aquí al nostre país. Què va passar el 1979? El 1979 molts ajuntaments es van erigir en ajuntaments productors de serveis. Per què es van erigir **en** productors de serveis? Perquè les úniques **ofertes** que hi havia a les ciutats i als pobles eren ofertes bàsicament privades, moltes d'elles confessionals, per raons històriques el context anterior en què s'havien hagut de prestar moltes iniciatives, i en tot cas l'ajuntament es va erigir en ajuntament productor de serveis d'educació en el lleure, organitzava colònies, organitzava centres d'esplai, organitzava activitats d'educació en el lleure. Jo mateix a Barcelona, quan el 1979 vam muntar el servei d'esplai, vam organitzar les primeres colònies democràtiques de l'Ajuntament de Barcelona reprenent la tradició històrica de l'Artur

Martorell a la ciutat de Barcelona i estàvem orgullosos de reprendre la tradició històrica que havia quedat interrompuda pel franquisme i vam organitzar milers de nens que sortien amb dotzenes d'autocars de la plaça Sant Jaume i que anaven a colonitzar tot Catalunya i les Illes i estàvem orgullosos d'això, el primer any mil, el segon any tres mil, el tercer any cinc mil, etc, i uns autocars i unes fotos, i érem productors de serveis, productors!!!. Què ens movia en aquell moment? La necessitat de fer arribar una oferta confiada en aquells moments a d'altres institucions, moltes vegades d'església perquè no havien pogut créixer altres iniciatives, no aixoplugades amb la institució de l'església i volíem universalitzar els beneficis importants que en aquells moments ens pensàvem que hi havia en els espais d'educació en l'esplai, els volíem universalitzar, com els universalitzàvem? Assumint el rol de productors. Buscàvem monitors, unes campanyes: volem monitors!!!, vols fer de monitor? I teníem centenars, milers de monitors que es venien a oferir en llargues fileres i allà els triàvem. Com que teníem monitors els havíem de formar, vàrem haver de crear escoles de formació municipals per aquests monitors que havíem captat i un sistema, a l'estiu, d'inspecció de coordinadors de colònies, que clar, eren com omnipresents a Catalunya. Un estiu fins hi tot vaig haver de llogar un helicòpter per a poder-nos desplaçar en el conjunt del país on teníem **nens** en situacions de lleure i per tant **vàrem** configurar un model inicial al voltant d'un ajuntament productor de serveis.

Aquesta primera fase, que seria tant primitiva com la de l'home recol·lector, va començar a derivar a partir d'una certa crítica del sector associatiu i l'ajuntament va anar deixant el rol d'administració productora de serveis i va anar passant al rol d'ajuntament proveïdor de serveis, que em sembla que és on esteu ara aquí en aquesta ciutat.

Què vull dir amb això? L'ajuntament ha cedit la funció d'organitzadora de les activitats

d'estiu a unes determinades associacions. Ha cedit la gestió d'aquestes iniciatives públiques a les entitats, a les associacions, però aquella iniciativa continua essent pública, el servei continua essent públic.

Quan es parla d'un ajuntament proveïdor de serveis es parla de l'ajuntament que és titular d'allò que ofereix, que en respon davant dels ciutadans, que fixa les directrius bàsiques del model de referència i que hi posa els mitjans, bàsicament i en comptes de fer una contractació de serveis a través d'una empresa de serveis el que fa és cedir aquesta gestió en forma de convenis de col·laboració a les entitats del sector corresponent, en els centres d'esplai, a les federacions, als moviments, etc. Aquesta en general, és la fase en què s'està en aquests moments a la majoria de ciutats i de poblacions. Els ajuntaments ja no són bàsicament productors de serveis d'educació en el lleure, només són proveïdors, però encara tutel·len això, encara defineixen quins serveis cal oferir, quins mitjans s'hi posen i a quines entitats cedeixen la torxa de la gestió. Això té avantatges notables respecte la fase anterior, però encara és una fase intermèdia, és una fase poc evolucionada. Jo crec que cal fer una pas cap al model B, o situació B d'aquí, que és un ajuntament que es planteja en termes, en tot cas, d'una funció més de promotor i/o de col·laborador.

En el model A hi ha una opció de fons que és que, el que es fa en el camp de l'educació en el lleure és responsabilitat municipal o pública. Llavors es pot actuar de dues maneres: o produint aquells serveis o proveint-los però encarregar-los a altres. Però en el fons un s'atorga la responsabilitat o control de la regulació de la programació que s'ha de fer allò, no de manera exclusiva potser, però si de manera bàsica i prioritària, i aquests convenis de col·laboració són contractes de serveis una mica disfressats de convenis de col·laboració.

Una altra qüestió és que les iniciatives associatives no sorgeixen de manera

compensada perquè potser sorgeixen més en aquells barris o en aquelles parts de la ciutat que ja tenen més serveis educatius o que els déficits educatius no són tant greus, no són tant importants de vegades també ha d'adoptar el paper de promotor d'iniciatives sobretot des d'una perspectiva compensatòria perquè no només es reguli, per allò que en el camp dels diners se'n diu la llei de mercat, que només neixen iniciatives on ja hi ha realitats socials amb recursos personals i col·lectius per generar-les i allà on no hi són, com que no hi ha capacitat per generar-les, sí que entén que fa un paper de suplència d'aquestes iniciatives que no hi són actuant com a promotor d'iniciatives d'educació en l'esplai en aquests barris, en aquests llocs on no hi són, per fer possible l'aprenentatge de la iniciativa, de l'associativisme, dels projectes col·lectius, perquè arribi un moment que aquest paper de promotor ja no sigui necessari i hagi de desaparèixer.

El rol de col·laborador i de promotor poden néixer d'un mateix model d'intervenció social, d'un model, d'una administració, d'un estat no tutelador, ni protector, ni paternalista, sinó purament administrador de mitjans públics que pensa que les millors iniciatives d'educació en l'esplai neixen en el marc associatiu, que algunes són potents, altres són febles, altres passen per moments de feblesa per poder ser potents després i per tant que ha de col·laborar amb aquestes iniciatives i que ha de promoure en aquells sectors de la població on no es donen, on no es generen de manera més espontània promoure que es creïn les condicions perquè aquestes iniciatives es donin.

Per tant jo penso que el model B, forma de promotor, de col·laborador amb aquest caràcter és un model més evolucionat que no pas el model actual majoritari de les ciutats o dels ajuntaments, que és un model encara de proveïdor de serveis però gestionat per entitats, per associacions sota fórmules de convenis de col·laboració o opció de convenis de col·laboració.

Queden ja pocs ajuntaments productors de serveis, entre altres coses perquè la reducció pressupostària ha estat molt important i, per tant, per una raó econòmica i de plantilles públiques s'ha hagut d'anar, moltes vegades no per filosofia sinó per necessitat, cap a fórmules d'un ajuntament productor o un ajuntament proveïdor.

L'ajuntament controlador, l'administració controladora, el model C és aquell que l'únic que fa és bàsicament fiscalitzar la intervenció, en tot cas és una altra funció la del control públic d'aquestes iniciatives de records en els més veterans, en els que durant el franquisme ja vàreu viure models controladors en els quals ni productors, ni proveïdors, ni promotors, ni col·laboradors, en tot cas controladors d'iniciatives cíviqes o socials. Aquest model aquí no es dóna, de vegades no es dóna de manera formal però sí que hi ha actituds subjacents controladores sota fórmules i polítiques participatives. Per tant compte que amb això de la participació social no es doni gat per llebre, no es fa un control amb els mecanismes formals d'altres moments però sí que hi ha actituds, en tot cas controladores, per evitar la incomoditat social de la contestació i per tant sota formes i consells participatius s'està exercint un determinat control de l'associativisme, de vegades en format de talonari o en formats de consells de participació amb altres formats.

I l'ajuntament espectador és el que s'inhibeix del tema, és aquell ajuntament que passa de la història, que no pren posició, que no mou fitxa, que no es posiciona i que no entén que en la seva dimensió i que en les seves funcions ha d'entrar-hi aquesta dimensió, la d'intervenir en l'educació en el lleure, que també es dóna.

En tot cas la tipologia potser és una mica simplificadora però el missatge subjacent seria: van començar els ajuntaments creant models d'ajuntaments productors, van evolucionar cap a models d'ajuntaments

proveïdors, però penso que aquests models encara són uns models un pèl involucionats. El que ens és més propi a l'administració és una actitud o un comportament de col·laborador i en aquests casos per raons compensatòries de les desigualtats socials, que es produeixin assumint els rols de promotor i aquesta col·laboració, i amb això voldria acabar, aquesta col·laboració no és fer de banca, no és fer de caixa dels duros, de posar-hi diners i dir no t'hi fiquis!, dóna'm diners i no t'hi fiquis!. La col·laboració va molt més enllà d'això i moltes vegades no comporta això. La col·laboració significa, el que dèiem abans, que el promotor públic, que el sector públic i les iniciatives associatives amb voluntat d'interès general, quan s'adonen que coincideixen els seus propòsits i els seus objectius en comptes de que hi hagi litigi entre elles, en comptes de competir per un mercat teòricament escàs, d'uns pocs nens, d'uns pocs joves, de poca gent gran, opten per sumar els seus esforços per cooperar. Deixant que la iniciativa, sempre que sigui possible, es dugui a terme en el marc associatiu, en el marc de les entitats, en el marc de les associacions i que, en tot cas aquesta col·laboració parteix de posar els mitjans en aquests moments de feblesa o en aquelles situacions on no hi ha capacitat de generar-los, que és l'òptim, és el desitjable, no tant d'una manera com de beneficència social que generava de generació en generació la necessitat dels ajuts socials, sinó que s'entén aquesta col·laboració en posar els mitjans perquè la pròpia associació, la pròpia entitat sigui capaç de no dependre d'aquesta administració i en els moments febles d'arrencada o en aquell tipus de suport infraestructurals específics, aquesta col·laboració no hi falti, però en termes sempre no d'obligació, no de res permanent, sinó en aquests termes de fer possible un projecte associatiu evitant aquells obstacles que hi ha moments o hi ha circumstàncies que el fan inviable.

Per mi hi ha dos grans instruments per fer possibles i viables els projectes associatius

perquè no generin dependència de l'administració en el camp de l'educació en el lleure i amb altres camps i per tant acabaria una mica amb la defensa d'aquests dos instruments que les administracions públiques i els ajuntaments especialment, crec que han de posar en escena. Una és la formació dels seus membres, o sigui, cal invertir tants mitjans com es disposin per assegurar la formació del sector associatiu. És el principal instrument que hi ha per fer viables projectes, formació amb quin caràcter? De molta mena, però sobretot formació per la capacitat de gestió de projectes associatius i col·lectius, per fer possible aquesta viabilitat. En la mesura que els membres d'una associació, els seus responsables, tenen instruments per trobar formes de gestió adequada, formes de finançament d'aquestes iniciatives, el concepte de projectes associatius agafa ple sentit. Un projecte associatiu que depèn permanentment de l'administració grinyola, per tant, el principal instrument que té per fer que aquests projectes associatius siguin viables, que disposin dels recursos que necessitin per fer allò que a nivell associatiu es planteja de fer, és invertir en formació. Un ajuntament que inverteix en formació o una administració autònoma que inverteix en formació del sector associatiu, està invertint els diners, és una inversió important però no és una formació controlada, és invertir en formació, no invertir en programar-los perquè siguin associacions dòcils i supeditades, sinó invertir en formació, amb lliure iniciativa, amb capacitat de gestió, amb capacitat de negociació, o sigui hem de formar des de l'administració les entitats perquè sàpiguen negociar amb nosaltres, els que estem a l'administració, també.

Segon instrument: el suport que es doni a l'elaboració del que en dic projectes estratègics i plans de viabilitat. Moltes vegades el gran problema de les entitats i les associacions és que miren el present i no tenen temps, ni capacitat, ni mitjans per mirar el futur.

Hi ha experiències satisfactòries quan una entitat ha estat capaç de transcendir l'angoixa del present, mirar el futur i dir: "què vull?, on vull anar?, què vull aconseguir?, quins mitjans necessito?, com puc aconseguir aquests mitjans?". Quan és capaç de fer un projecte estratègic més a mig termini com a entitat i rep un suport per fer viable aquest projecte estratègic, aquesta entitat fins i tot pot patrimonialitzar-se, pot adquirir unes determinades condicions de recursos que és el que li dona solvència per poder superar els moments de crisi, els moments de dificultat. Per tant jo crec que també l'administració, els ajuntaments especialment, tenim un cert deure d'ajudar les entitats i les associacions que puguin treballar en el camp del lleure o en altres camps, de poder invertir en el que serien plans estratègics de futur. Què volen ser per arribar a ser això?, quin és el procés que han de seguir?, quins mitjans necessiten per poder construir-se?. Tots els mitjans i infraestructures que es dediquin a ajudar a aquests projectes estratègics i els plans de viabilitat associativa, viabilitat econòmica, de mitjans, en el projecte associatiu, són diners ben invertits.

Per tant, dues eines bàsiques des del meu punt de vista: invertir en formació, no controlada, no tutelada, sinó invertir en formació solvent i seriosa, la que sigui, la que cada entitat cregui que és convenient que ha de fer i invertir en projectes estratègics i de viabilitat econòmica i, mentre tant, assegurar el present perquè si tu no pots continuar funcionant no pots elaborar plans de viabilitat ni pots estudiar-te el teu futur. És allò del peix i la canya de pescar: està bé invertir diners en les associacions perquè trobin la seva canya de pescar i no necessitin res, però de moment cal donar-los peix perquè si no no tindran força per aguantar la canya. Això no vol dir renunciar al suport amb mitjans pel present angoixant, quan es doni el cas, però en tot cas no vol dir renunciar a això, no vol dir quedar-se aquí perquè si només ens quedem en això estem fent un mal favor des de les administracions a les entitats.

Ponència presentada pel sr. Alfons Martinell

El pati de l'escola ha de ser la plaça del barri?

L'escola i el lleure: utilització dels equipaments, relació entre la institució escolar i el món del lleure, l'escola com a espai d'acció educativa en el lleure.

Deia l'altre dia quan presentava una conferència dins el cicle que s'ha organitzat de manera complementària a aquestes jornades que agraija jo a l'Ajuntament de Girona i a l'Escola d'Educadors en el Lleure que fes exercicis de memòria. Els exercicis de memòria són importants perquè construint la memòria propera és on ens identifiquem, és on podem veure identitats que són significatives i que representen tot aquell conjunt de signes, de fets que marquen d'alguna manera la pròpia biografia i la biografia de la comunitat en la que vius. També fer memòria i situar el discurs en el temps és fer història. Com diu el professor Fontana, els historiadors no estudien el passat sinó que únicament ens ajuden a entendre el present. Crec que per entendre algun dels problemes i de les idees o de les reflexions obertes, algunes de les quals crec que atrevides, que jo faré ara hem de fer una mica de procés de memòria i d'història per entendre quina és la situació en aquests moments.

Durant els anys seixanta i setanta alguns nuclis de gent vam començar a defensar l'educació en el lleure. De fet vam començar a defensar-la perquè ens ho passàvem bé, no perquè tinguéssim cap altra finalitat i, a més a més, perquè defensar l'educació en el temps lliure en aquells moments era provocar, era provocar a tota una sèrie de gent del món de la pedagogia, a uns quants universitaris que ens deien: educació en el lleure no és educació, són quatre activitats que fan unes quantes persones rares però no és educació, no té discurs educatiu, no té contingut

educatiu. Quan defensàvem això vam utilitzar com a estratègia per identificar-nos que el que defensàvem sí que tenia discurs, vam intentar diferenciar-nos i, per buscar aquesta identitat, ens diferenciàvem del que s'estava fent a la pedagogia oficial. Persones d'aquestes que ara sents per aquests móns universitaris parlant d'educació social i d'educació no formal en aquells moments, en els anys setanta, no és que no hi estiguessin d'acord, és que estaven en contra de tots aquests plantejaments quan ara estan fent títols o manuals universitaris. Nosaltres creàvem distàncies respecte del món escolar per dir que no tota l'educació es dona en el món escolar, és a dir en el marc de l'escola. I és veritat que l'escola és molt més important socialment, i l'educació escolar és molt més important que l'educació en el lleure però sí que a fora d'aquest marc es donen processos educatius tant significatius, potser no tant importants socialment, però tant significatius com els que es donen en el marc de l'escola. Reclamàvem una atenció i per això vam diferenciar-nos, i vam diferenciar-nos fins i tot dels nostres antecedents històrics, perquè les colònies escolars, les colònies de l'època de la República eren colònies que es feien des de la plataforma de l'escola.

Però sí que el que vam fer va ser diferenciar, crear distàncies perquè ens havíem d'identificar i per identificar-nos vam anar creant distàncies. Fins i tot van aparèixer aquests conceptes tant lletjos (com que no en tenim d'altres vol dir que no en sabem més) com educació no formal versus educació formal, com educació informal, és a dir, aquestes classificacions que volien dir que l'educació és un procés molt més complex i que no és únicament l'escola.

I en aquest procés també vam abandonar el pati de l'escola. Alguns érem mestres i compartíem una certa esquizofrènia entre passar unes quantes hores en una escola com era en aquells moments l'escola, que no era una escola activa ni romanços d'aquests, i després canviava de xip i me n'anava o a

l'escoltisme, o al servei de colònies o a l'escola de l'esplai, i per tant anava amb les dues freqüències. Per tant estàvem constantment en confrontació i intentàvem diferenciar-ho, no relacionar-ho, perquè en relacionar-ho teníem por de la confusió i teníem por de la capacitat d'absorció que tenia un sistema educatiu molt potent i que estava creixent.

Aquesta estratègia va ser bona i veritablement ha tingut uns certs èxits. Jo crec que èxits molt limitats i seria molt crític respecte els resultats, però no és el moment ara de dir-ho. Per un altre costat ens va permetre identificar, crear un sector, crear una formació específica i tota una sèrie de coses que s'havien de fer i que han complert una funció. Ara bé, jo em pregunto, això ha de continuar d'aquesta manera?, jo em pregunto si aquesta estratègia que en un moment determinat va servir per veure que hi havia diferents àmbits en un moment com és l'actual on els processos són molt més complexes, on les coses estan molt més interrelacionades, hem d'anar treballant, hem d'anar pensant en aquesta línia o hem d'intentar retrobar alguns principis de treball amb molta més globalitat, amb molta més perspectiva territorial, amb més capacitat de complexitat de tots els sistemes que es donen en el marc d'una ciutat i on no és tant fàcil dir aquí hi ha l'escola, aquí hi ha l'esplai, aquí hi ha aquesta altra realitat, perquè les coses estan íntimament relacionades.

En els anys setanta -tornem a la història, tornem a la memòria- va haver-hi un corrent municipalista, al nord d'Itàlia, que va arribar a fer aquest treball, aquesta síntesi que anomenava l'escola a temps ple. Es plantejava a les ciutats de Torino, Reggio Emilia, i alguna altra ciutat del nord d'Itàlia de govern comunista, i es tractava de dir anem a integrar-ho, al matí que facin escola, a la tarda activitats de lleure, etcètera, etcètera. Va tenir èxit, va tenir un gran predicament entre la gent que treballàvem aquí en aquells moments però després ha estat un plantejament que s'ha anat descuidant, abandonant. Posteriorment

hem vist com sortia per iniciativa de Barcelona i s'ha anat estenent un concepte que és el de ciutat educadora, que és un concepte que està molt bé però que és excessivament abstracte en la seva concreció en la intervenció. Més ben dit, és un concepte de declaració, no és un concepte de polítiques concretes i troba certes dificultats de concreció política.

D'alguna manera el món de l'esplai, el món del lleure, s'ha quedat amb un cert creixement i amb un paper important de l'associacionisme i de les administracions, com s'ha dit abans, i que permet moltes lectures i interpretacions, ha trobat un paper, i el món de l'escola en tots aquests anys va abandonar aquesta visió global i ha anat fent un procés de tancament. Jo no sé si al món del lleure, no ho sé perquè no estic al dia, no li està passant el mateix, és a dir, està fent un procés de tancar-se sobre si mateix amb unes relacions molt endògenes que poden ser unes relacions molt agradables però que no trenquen certes fronteres, ja més o menys resituades per les polítiques, ni que en aquests moments el lleure creï cap problema polític a cap ciutat, és a dir de trencar, d'anar més enllà.

Per un costat ens trobem amb una tendència a Europa, a l'Europa de Maastricht, com les iniciatives de l'estat d'Europa amb més crisi social, que és el francès, consisteixen en pujar les parets de les escoles, pujar el mur, tornar a fer el mur de la institució, i la última iniciativa ja de posar vigilància a les escoles d'alguns barris urbans de Lió o de París, i amb aquestes figures dels ajudants de mestres, que representen la integració de joves en el món laboral i suposen un aspecte que val la pena que estudiem perquè és molt interessant com a concepte innovador (no l'estic criticant perquè considero que hi ha un aspecte bastant positiu).

A la llarga el que s'està fent és intentar resoldre una sèrie de problemes socials que apareixen i emergeixen a l'escola reforçant un

sistema, per un costat, d'aïllament, un sistema de coacció, un sistema de repressió, però també un sistema de atenció, és a dir, s'està en un moment de creació d'unes figures en el món del sistema educatiu (ajudants de processos educatius, assistents de processos educatius...). Per tant, poso això, que en podríem parlar molt, però només com a idea de que en el sistema educatiu també estan passant coses i que l'aïllament, el mur de la institució, és tornar al mur de l'asil, del manicomi, és a dir aquell mur de crear un espai aïllat de l'entorn de la ciutat, és a dir torna aquella idea de la pèrdua de l'espai públic que té l'espai obert, el mur és un espai buit a la ciutat, no es veu, quan passes pel carrer no veus el que hi ha dins de la institució; tornem una mica a aquesta idea d'escola tancada, que és una idea que serà circumstancial perquè no es podrà mantenir i és una estratègia equivocada. Però dic en aquest sentit que hi ha un cert tancament, una defensa i hi ha una por, hi ha una por per l'emergència de tota una sèrie de problemes socials en el marc de l'escola i un sistema que s'està tirant a sobre, és un sistema basat en una idea dels drets o de l'ús o el mal ús dels drets, únicament per una via autoritària o judicial, que també és una forma autoritària i per tant hi ha por, hi ha por a uns certs problemes, per tant aïllem, tornem a la idea d'aïllar i per tant el pati que quedi com un espai buit com era el pati de l'asil, on és la casa de cultura d'ara, o els patis de la Casa de Caritat de Barcelona que s'han descobert posteriorment quan s'han obert per altres usos però que ningú sabia que hi havia uns espais a dintre on es podien fer activitats.

Dic això perquè el sistema educatiu des de la perspectiva que jo l'estic llegint, que no és l'única i segurament no és encertada, és un espai on s'estan donant una sèrie de conflictes i problemàtiques, algunes molt greus i que únicament són una expressió de problemes socials.

Davant d'aquesta situació de l'escola no sentim el discurs dels anys setanta, el discurs

de la escola a temps complet, de dir per què no posem més elements educatius a l'escola, per què no posem més instruments a l'escola per intentar que l'escola ofereixi un ventall molt més ampli de possibilitats, de diversitat, d'activitat i que amb més intervenció educativa es puguin afrontar més problemes. I quan dic això no dic que no s'estiguin fent coses, ja sé que s'estan fent coses, però s'estan fent coses deixades a l'esfera individual o a l'esfera del mercat, d'un cert mercat que hi ha al voltant d'omplir aquesta necessitat.

Poso dos exemples que serien bastant interessants de reflexionar-hi amb perspectiva de futur. Són la relació que té la possibilitat de nous serveis en el lleure i la integració de la dona en el món del treball. Un primer exemple: molts serveis o mals serveis amb mala qualitat surten per una necessitat d'adequar els horaris dels infants als horaris del treball quan la dona treballa o quan quasi un 25% de les unitats familiars tenen una estructura monoparental. Ens trobem en la necessitat de dir de quina manera el lleure respon a aquests problemes i de quina manera l'escola està reaccionant davant d'uns certs problemes.

Un altre tema seria explicar com és que el món del lleure no està generant pressió. Vull dir pressió per reivindicar que les minses quantitats que totes les administracions estan dedicant a aquest camp augmentin i per crear un estat d'opinió de que hi ha d'haver més inversió, no despesa sinó inversió pública en educació, i dins aquesta inversió pública en educació ha d'haver-hi més inversió en serveis educatius complementaris o en serveis d'educació en el lleure. Això em fa pensar, i m'hi podria estendre molt, en un cert moment de crisi. **Seria fàcil per la gent del lleure** dir, l'escola té crisi perquè té uns problemes i l'escola ha d'atendre a tota la població, una població molt diversa, amb problemàtiques molt diferents. Podríem dir això però també podríem dir que hi ha crisi en el món del lleure, el món del lleure està molt millor i ha

avançat molt però també està com descol·locat, amb poques perspectives de futur i amb poca capacitat de generar idees del que han de ser les polítiques dedicades a aquest camp. A mi em sembla que això ho hem de dir almenys en aquests fòrums en veu alta, o almenys, un observador com jo que fa temps que no hi treballa en aquest camp ho veig d'aquesta manera.

Per un altre costat, en certs moments -tornem a la memòria- nosaltres dèiem, en Quim ho deia molt, que no hi havia una educació en el lleure i una educació escolar com dos àmbits científics diferents. És una única forma d'educació. El que passa és que la intervenció educativa s'adapta a unes realitats. A la llarga el subjecte és el mateix però està en dues situacions diferents i les finalitats són diferents. Sí que té una cosa específica, però no és una ciència aïllada de l'educació, l'educació en el lleure o altres tipus d'educació perquè les dues utilitzen a vegades instruments, metodologies i didàctiques molt semblants, tot i que amb finalitats diferents o complementaries.

El que sí dèiem nosaltres per defensar el lleure, és que en el lleure es feien també molts aprenentatges i es feien molts aprenentatges socials igual que se'n fan molts a l'escola; se'n feien de diferents, es feien aprenentatges significatius i algun d'ells molt més volguts, però hi havia altres aprenentatges que representaven esforços de socialització i de coneixement de l'entorn.

Per tant podríem dir, en aquesta línia, que l'educació en el lleure i l'educació escolar es troben potser en una certa situació de tancament sobre si mateixes buscant més el que ens diferencia que el que ens acosta, i per alguna raó es troba cert dificultat de relació. En aquests moments hi ha molt poc diàleg entre l'educació escolar i l'educació en el lleure, molt poc o nul en segons quines realitats; és a dir, recorreríem moltes poblacions de Catalunya amb nombres significatius de cinc, deu, quinze, vint mil

habitants i veuríem que no hi ha cap relació entre tots els educadors de l'escola i els educadors que estan en el lleure i que la institució escola no manté de forma estable quasi cap relació amb cap institució d'educació en el lleure. Això ens indica un cert abandó o una certa indiferència o potser, dit d'una altra manera, un no saber què dir-se, per què ens trobarem si som diferents i no sabem què dir-nos?

I s'ha d'entendre que aquí hi ha un espai comú, l'escola i el lleure estan a la mateixa ciutat, estan al mateix territori, és a dir, formen part d'aquest sistema complex d'interaccions que hi ha en el territori, no poden viure d'esquenes, poden intentar sobreviure d'esquenes, però no poden viure-hi, ni plantejar-se una perspectiva de futur tenint en compte que els nens són els mateixos, les famílies són les mateixes, els carrers, les places, els dies, les tradicions i les identitats que conviuran són les mateixes perquè és el territori i l'espai que els sustenta. Tant l'esplai com l'escola formen part del paisatge urbà, formen part pel paisatge pel ciutadà i formen part d'aquest paisatge o d'aquest espai públic, és a dir, d'aquest lloc comú entre uns i uns altres que permet que la ciutat, el territori tingui una qualitat de vida més alta. Per tant, des d'aquesta perspectiva els patis públics, amb perspectiva pública, no haurien de tenir gaires diferències sinó únicament les diferències funcionals, d'usos, que puguin tenir a nivell d'un ordre d'una societat. L'escola, que és un espai públic per a la comunitat, i el centre d'esplai haurien de ser un espai d'alguna manera oberts, amb les finestres obertes, permeables, que reben les influències i les inclemències i, per tant, en interacció constant amb el seu entorn.

En aquest sentit la pregunta dels organitzadors és una pregunta que té gràcia, és ocurrent en un moment en el qual està amenaçada aquesta cobertura de l'espai de l'escola i on molts mestres, no ho dic per criticar-los sinó perquè sé que com que no tenen cap altra eina creuen que el millor és l'aïllament del que estan fent i

demanen murs més alts. D'aquesta manera creuen que hi ha més protecció davant d'aquesta inseguretats. És veritat però que val la pena reflexionar sobre el fet que l'escola és un espai públic, que els centres de lleure són uns espais públics i fomentar-ho això. En aquest sentit crec que en aquesta línia de reflexió hauríem de tornar a recuperar algunes idees que eren bones, jo n'he dit algunes, i hem d'intentar desenvolupar-ne d'altres de noves, com pot ser aquest concepte de ciutat educadora que és veritablement entrançable en la seva reflexió, però que volem que es concreti en polítiques clares, i una de les coses fonamentals per desenvolupar una ciutat, és a dir, un espai, un territori educador que és el concepte de ciutat educadora, vol dir contemplar el conjunt d'espais i equipaments de la ciutat com una unitat, és a dir, una sola política pel territori, que després s'articula en diferents formes, una sola política i una sola política per uns sols ciutadans, amb nens, o joves (i no entro si l'educació en el lleure hauria d'entrar també amb els adults, que també volem educació en el lleure, jo també en vull, estic esperant que hi hagin ofertes perquè m'interessa).

Aleshores per a la política d'espai públic educatiu, la política de ciutat educadora, és a dir, de l'obrir al públic una sèrie de serveis, ens caldria una visió de globalitat. En aquests moments no tenim gaires factors a favor d'aquesta globalitat, una ciutat no ho té gaire bé per fer una visió de globalitat. Primera perquè estem en un país on no es dona el poder que caldria a l'administració més propera, que és l'ajuntament, i alhora ens trobem que molts d'aquests espais no estan administrats pel més proper (sí que ho està la depuració de les aigües però l'educació està fraccionada i això dificulta enormement obrir l'espai públic a una vida o una interacció entre diferents usos).

Aquesta és una dificultat, la dificultat de dependències i de fraccionament, que és una dificultat de poder. La segona dificultat està en veure de quina manera podem mantenir

uns equilibris entre la resolució de problemes i necessitats de la població. Quan parlem de polítiques diem que es poden prioritzar polítiques, amb polítiques de serveis personals, però intel·lectualment és molt difícil que es puguin jerarquitzar. És a dir, quina és més important que quina, què és més important, què és opinable. Una part de la població pensaria que és més important això que una altra cosa i en general és molt opinable en molts camps.

Llavors en aquesta línia podríem veure com hem de treballar en equilibris, equilibris difícils de fer entre les escoles tancades que s'utilitzen durant sis o set hores al dia, que en molts llocs i en molts pobles, en moltes viles són l'equipament més ben dotat que té la població i que l'ús amb el cost de metres quadrats és molt poc rentable, en termes econòmics i de benefici. Com busquem aquest equilibri entre aquest ús més escolar i altres usos de tipus social. Com socialitzem això?. És a dir, com pactem?. Com negociem entre tots els agents de la comunitat que ho sentim molt però que s'ha de compartir.

Tenim grans exercicis de convivència democràtica, es comparteixen els carrers, es comparteixen les places, es comparteixen moltes coses en una ciutat, per què no se'n poden compartir més per intentar d'alguna manera dissenyar una política a la ciutat d'equilibri i que permeti l'ús dels equipaments públics, és a dir de l'espai públic i l'ús d'una forma més col·lectiva, més generosa i sobretot més rentable. Aquí hi ha un tema d'equilibris, d'equilibris en tant que alguns sectors hauran de perdre un cert protagonisme, uns altres hauran d'assumir una certa responsabilitat, Hi ha d'haver una gran capacitat d'acord, de conveni, i això és bastant difícil en la forma en la qual tenim estructurat el nostre país, però s'haurà de fer, s'haurà de fer perquè és un tema importantíssim. Es farà a partir del model francès?. El model francès és reformar el sistema educatiu i posar-hi més figures, noves figures a dins de l'escola. Pot ser un model que crec que no tindrà molt èxit.

O es farà també integrant tradicions, formes de fer, antecedents històrics com podria ser l'enorme relació i l'enorme potencial que té en aquests moments al nostre país, la relació intensa entre sistema educatiu i moviments i serveis d'educació en el lleure. És un potencial social, polític i democràtic que es pot malmetre si no se sap gestionar políticament d'una forma correcta.

•Siguem sincers, jo he treballat anys a l'administració i hem fet moltes coses i s'ha avançat, però s'ha avançat poc. Amb en Quim Franch vam escriure l'any 1984 un llibre on dèiem una cosa que per mi és bastant vigent, i justament era el que ens va inspirar a escriure aquest llibre. Era quan nosaltres estàvem descobrint, seguint el que plantejava abans en Jaume Colomer, el concepte de públic. I dèiem: una lectura comprensiva de la constitució permet fonamentar la hipòtesi que el temps lliure és un dret del ciutadà i un deure de les institucions públiques. Dir allò que diuen les declaracions de principis és un fet i no és fàcil d'harmonitzar, dèiem en aquells moments, que l'esplai és un dret de tots els nens. Ho dèiem en aquell moment i jo ho seguiré defensant sempre: mentre la societat civil no hi arribi l'estat hi ha d'arribar. Però és veritat que encara podem dir avui en dia que els serveis de lleure són per unes capes socials determinades, i que s'arriba a un percentatge de població, amb tota la bona voluntat, però és que no s'arriba més no per culpa de les institucions d'esplai, sinó perquè no hi ha estats d'opinió favorables en aquests moments a que s'han de dedicar més diners públics a fomentar polítiques d'infància i de joventut, no hi ha aquest estat d'opinió favorable. Si agaféssim enquestes d'opinió de la població sobre què fa falta a les nostres ciutats i als nostres pobles molt poca gent diria el que fa falta és que es faci més esplai perquè si fos això, si haguéssim creat aquest estat d'opinió, aquesta consciència, les tendències també serien diferents. La gent a una ciutat, per desgracia a la majoria de ciutats, quan els pregunten quin és el problema més greu abans d'unes eleccions,

parlen d'aparcaments, parlen del trànsit. Això és el que preocupa a la ciutadania i no hem estat capaços, la gent de l'educació -perquè estem aquí en un núvol- de comunicar i transmetre que molts dels problemes socials que hi ha es solucionen amb l'educació.

No s'ha fet tampoc pressió a les institucions. Jo penso que això és una responsabilitat increïble, i no podem avançar en el tema de l'educació en el lleure si no hi ha més recursos. Com s'han de canalitzar aquests recursos? Hi ha moltes maneres, no estic dient més recursos perquè els ajuntaments o els consells comarcals facin més coses però sí que és veritat que hi ha d'haver més recursos.

Una altra reflexió molt relacionada amb això que últimament trobo molt interessant. El professor Vicenç Navarro de la Universitat Pompeu Fabra acaba de treure un llibre que es diu "Neoliberalismo y estado del bienestar". Manté una tesi bastant interessant en la qual diu que Espanya té la taxa d'atur tant elevada malgrat el creixement econòmic que té del producte interior brut, en comparació a França, Alemanya, i altres països, bàsicament perquè no ha desenvolupat un estat del benestar de forma completa. És a dir, la diferència entre el creixement del 3% del producte interior brut d'Alemanya amb el d'aquí, la diferència d'aquest atur tant alt del 20% de la població activa demostra d'alguna manera que és que no hem desenvolupat prou l'estat del benestar. No s'han desenvolupat totes les professions, ocupacions i semioocupacions que genera un estat del benestar complet, és a dir un estat del benestar que dedica diners a polítiques socials.

En aquest llibre va defensant que el que haurà de créixer si volem reduir aquesta taxa d'atur no són els contractes "basura" sinó més inversió en polítiques socials. Aquí em sembla que hem de dir una cosa molt clara: el sector del lleure és un sector que pot generar ocupació, amb poca inversió pública pot generar ocupació, és un sector de futur. En tots els estudis que hi ha en aquests moments

un dels elements que surt és atenció a la llar, atencions personals, i un altre de clar és el de serveis de lleure. Per tant hem de dir que no som només un sector de voluntariat sinó que també som un sector d'ocupació important que pot reequilibrar per la via de donar més qualitat i més serveis. No ha de preocupar gaire que subvencionin el lleure en una comunitat europea on el 43% del seu pressupost són subvencions a l'agricultura. Per què no es pot subvencionar el lleure o les activitats del lleure o activitats culturals quan aquestes poden generar ocupació i poden ser una font de més qualitat de vida?.

Nosaltres des del lleure hem estat, perdoneu, fent colònies, fent centres d'esplai, portant els nens aquí, que és molt lloable, no hi trec el valor, però ens ha faltat perspectiva. Ens ha faltat perspectiva política, no política de partit polític sinó política, és a dir, què volem que sigui el lleure en el conjunt de les polítiques que es donen en una societat. Falta dimensió política, i això no ho ensenyem als monitors. No se'ls ensenya i, a més a més, hem anat creant tot un sistema basat en pensar que ser monitor és fer activitats. Fer activitats està molt bé, les activitats són un instrument però, a més a més, fa falta visió en aquest sector, quan un es posa a dirigir una entitat saber aquesta entitat a què vol jugar? com es vol complementar amb les altres? En una societat complexa sí que caldrà tenir present quina reflexió sobre el servei públic fem, el servei públic no és el contrari del privat, el servei públic és la resposta a una sèrie de necessitats, necessitats que ja no estan a l'esfera de l'individual. El lleure individual està cobert, jo el meu lleure individual el tinc cobert, hi ha una indústria, hi ha un consum, hi ha una sèrie de productes que jo puc tenir amb el meu lleure individual, jo puc omplir les meves hores i un nen es pot omplir les seves hores amb un lleure individual. Del que no hi ha possibilitat és de lleure públic, aquest lleure de col·lectivitat, aquest lleure que el fas conjuntament amb la comunitat, aquest lleure que no és només la utilització d'un temps sinó és un lloc a on hi ha freqüència, hi ha el cara a

cara, hi ha la possibilitat de relació, d'estar amb l'altre, de sentir-te que formes part d'una comunitat, és a dir, d'adquirir capacitat, de construir una identitat.

I aquest lleure públic és el lleure de la plaça, d'aquell lloc on hi puguin anar tots els nens i que no estigui només dirigit per lògiques de mercat sinó per la lògica d'una oferta que pugui arribar al màxim de ciutadans i que sigui el màxim de lliure, el màxim de fàcil pel ciutadà i sobretot que no estigui afectada per interferències administratives, jurídiques, etcètera, que han fet molt mal en el món del lleure. Per tant una reflexió sobre el concepte públic en el lleure és també una reflexió sobre que hi ha una part del lleure que és un lleure individual i que ja està molt ben cobert, és molt variat i generalment funciona per lògica de mercat. Però que una altra cosa, que és el lleure que crea comunitat és el que s'ha de potenciar, i com que aquest s'ha de potenciar i entra dins l'esfera del que és públic és una part que reclamarem que les polítiques públiques se'n preocupin.

Jo crec que en aquest camp no aniria gens malament una sacsejada i pensar que potser hem d'intentar fer una petita -si voleu fem servir la paraula- revolució. És a dir, provocar unes quantes idees, mobilitzar nova gent que pensi, que no siguem sempre els mateixos, que entrin nous agents i, sobretot, que introduïm idees noves i sapiguem relacionar el camp del lleure amb altres sectors i treballar amb aquesta visió de complexitat intentant incidir en aquells aspectes del lleure i de la vida ciutadana que estan més a l'esfera del que és públic, és a dir, a l'esfera del comú i que interessa a tothom.

M'agradaria trencar aquell aspecte negatiu de la tradició i intentar obrir algunes noves vies de reflexió que ens fessin entendre que aquest camp té molt futur però que, perquè aquest futur sigui assumit per la història i la tradició del món del lleure i no sigui assumit per altres agents, cal que aquest sector tingui una visió molt més àmplia.

Ponència presentada pel sr. Toni Puig

Amb qui s'ha de relacionar l'entitat d'esplai?

El treball des de les associacions. Les xarxes associatives. Les relacions de l'entitat d'educació en el lleure amb altres institucions, entitats i població en general.

Una cosa prèvia sobre aquest tema: no parlaré des de l'administració. Per què? Doncs perquè joestic en una agència municipal de serveis per a les associacions, que és de l'administració, però no només de l'administració, i en tot cas la meva concepció de l'administració té poc a veure, suposo, amb la concepció de l'administració que teniu vosaltres. No em crec que hi hagi una peculiaritat i una jerarquia a les ciutats només de l'administració pública. Crec que les administracions a les nostres ciutats són unes organitzacions dèbils en quan a organització, malgrat tinguin molta força i prepotència i que han de ser unes organitzacions amb un fort liderat polític o relacional. Per tant, podria parlar des de l'administració però en l'administració que jo penso i treballo i per la qual treballo seria bastant diferent de la que penseu molts de vosaltres. Per tant, us parlaré des del que tinc: un senyor gran que treballa amb les associacions de Barcelona, que treballa evidentment a l'administració, però que bàsicament pensa. I això jo crec que és un tema important. Jo crec que avui dia no és important estar en una organització, en una associació o estar a l'administració o estar en una empresa sinó si aquesta persona pensa. O té un pensament propi o és un talòs, és un passiu o és un papagai que repeteix tot el que es va dient. Jo penso que aquest és el tema clau: el pensament tant de les persones com de les organitzacions.

L'esplai de Barcelona el conec poc i si el conec poc la causa pot ser doble: o perquè jo no el sé entendre, no el sé mirar o no el sé

escoltar, que podria ser, o perquè l'esplai, en concret a Barcelona, no sap fer-se escoltar, té poques coses a dir, per tant és un moviment que va fent la xup-xup, no és significatiu. Servidor tinc una orella posada a la ciutat, sé que hi ha sectors associatius, per exemple cooperació internacional, per exemple dones, per exemple gent gran, per exemple medi ambient, que fan soroll, que diuen, "Estem aquí!", amb veus molt diferents. De l'esplai no en sento soroll, ja us ho he dit, potser perquè no en fa o potser perquè el meu dial de la orella ja està espatllat, però alguna cosa o altra passa.

Per tant des d'aquesta perspectiva us explicaré el que penso sobre la pregunta que em van formular. En Quim Franch, que és el nom que encapça aquestes jornades, era un amic, un pensador (era bàsicament un pensador), era un estrateg, una persona que treballant a vegades a l'esplai o treballant també dins de l'administració tenia pensament propi, per tant podia dir alguna cosa sobre aquests temes.

Primera cosa que vull comentar per situar el tema. Què necessita l'esplai avui? Què penso jo que necessita l'esplai avui? Jo penso que l'esplai, i començo per aquí, encara que això us ho van dir ahir, o us ho diran, perquè sinó el tema de les xarxes i amb qui s'ha de relacionar no té cap interès, jo penso que el que necessita l'esplai avui és traçar amb precisió la ruta que vol seguir, no la ruta on està, sinó la ruta que vol seguir. Jo crec que per traçar aquesta ruta l'esplai hauria de tenir presents dues coses. Primer, el nord de la ruta que necessitem amb urgència: ciutadans i no només consumidors. La majoria de nens i nenes, la majoria d'adolescents avui dia, són bàsicament consumidors, consumidors de marques bàsicament, no compren roba sinó que compren marques, són consumidors de televisió o consumidors d'estils de vida consumistes. Per tant, necessitem ciutadans. Qui s'ocupa de crear i potenciar ciutadans? L'ajuntament, no! I tampoc és la seva feina. L'administració, no! I tampoc no ho ha de fer

perquè no és la seva feina. L'administració el que ha de fer avui dia és donar uns bons serveis, per la qualitat de vida, sí!, en tot cas seria el component del polític, això és una altra història, però a l'administració li demanem bons serveis de qualitat, que no ens expliquin històries, que ens donin bons serveis, a bons preus i de qualitat total, perfectes, sense cap excusa perquè ens costen molts diners als ciutadans. Servidor pagó el 38% dels meus impostos per serveis a l'administració, em sembla un abús, i sóc solidari, però que l'administració es fiqui a la butxaca el 38% del que jo guanyo em sembla un escàndol, amb els serveis que a mi em donen i sobretot els serveis que jo no uso i donen a altres que estan en situacions més difícils i tenen uns serveis de poca qualitat (ensenyament, sanitat, serveis socials, etcètera, etcètera). Necessitem algú que creï ciutadans.

Un altre tema important per marcar la ruta, el creixent i galopant temps lliure o desocupat diem-ne, m'agrada més això de desocupat. Per tant des d'aquesta doble perspectiva jo penso que l'esplai hauria de traçar la ruta. Què vol dir això?

Segona cosa que us volia dir. Jo penso que l'esplai el que hauria de fer no seria això d'educar. A casa meva, mentalment, tinc un congelador de paraules que congelo, perquè no em serveixen, la paraula educació no sé què vol dir, no ho sé, que hi hagi facultats d'educació, us juro que cada dia sé menys el que vol dir, perquè tot és educació, tot inclòs aquestes trifulques que es tenen ara de la història d'Espanya, també és educació. Per tant, què penso jo que hauria de fer la gent de l'esplai en traçar aquesta ruta? Estimulació precoç, no educació. Estimulació precoç de què? Dels sentits. Jo penso que els esplais avui serveixen per estimular, per estimular no per proposar, facilitar; a l'època d'en Quim Franch dèiem estar enamorats d'en Carl Rogers, els neoconductistes, i proposar als nens i que els nens descobrissin..., estupend, "pasaron estos tiempos", perquè vivim en un

món de combat, perquè hi ha altres organitzacions que no només proposen i miren i acompanyen sinó que bombardegen, i bombardegen extraordinàriament i eficaçment. Poso un exemple carismàtic, la Disney, com a "estropici" general de la intel·ligència humana, per fer-nos a tots talossos. Dins d'aquesta ètica jo penso que el que necessitem és fer als esplais estimulació precoç dels sentits. Quin sentit? I aquest és el tema clau. El sentit del que vol dir ser ciutadà avui dia, de que els nens i nenes i sobretot els adolescents, ui! Els adolescents que estan en una etapa de construir la seva ciutadania, passiva "¡que me lo den todo!, ¡que me lo hagan todo!" o positiva, o activa, jo participo, jo estic, jo construeixo, jo relaciono, jo m'ho munto, amb sentit, quin sentit? Sentit d'humanitat, de compartir, d'estar amb l'altre, que l'altre és important per construir la meua identitat, aquests temes que ara es subratllen tant dels valors, per tant jo sóc l'altre, jo em construeixo des de l'altre, jo tinc sentit des dels altres. Els altres són jo, jo sóc els altres, aquest sentit de l'altre com a veí, l'altre com a persona sense la qual no podem viure. Quin sentit té la nostra vida? Aquest és un dels temes súper claus, on es juga la felicitat realment profunda de les persones i de les ciutats?. Per tant, jo penso que hauríem de fer estimulació precoç del sentit, això no ho fa ningú, per què? Perquè davant d'una escola, que jo penso que està menopàusica virtual, jo vaig ser dels que vam estar, jo vaig treballar molts anys, anys 60, anys 70, fins que van arribar les fitxes, els nens feien fitxes, només feien fitxes, tenien uns programes súper decidits i tu només t'havies d'ajustar a això i ens vàrem posar tots els mestres (jo havia estat mestre) a la carretilla de dir, et toca això, programa tal, endollem!. Per tant, des d'una escola que bàsicament informa, ja em semblaria bé si només informés, que passés coneixements d'informació, ja em semblaria bé, però és que a l'escola li volem fer fer tot. Un dia parlava amb la gent de Barcelona de les escoles, de la Universitat Autònoma que estan fent un estudi sobre l'escola i el temps lliure i diuen és que a l'escola els hi voleu fer

fer tot, amb les hores que tenim els nens a l'escola és que els mestres hi han de fer tot i més, també descobrir la ciutat, i al final descobrir la ciutat vol dir que la ciutat ha passat a l'escola amb maqueta, reduïda, virtual, amb uns raconets per descobrir la ciutat. Parlem d'una escola amb menopausa, perquè li volem fer fer tot i per tant no arriba a res, i ara tot és virtual, ja els nens tindran, dins de l'any 2.000, em sembla tots un ordinador al davant perquè tinguin tota la informació i totes les respostes i no hagin de pensar perquè l'ordinador els hi digui tot, els hi donarà totes les informacions, només necessitaran saber prémer una tecla, la tecla correcta. Davant d'una família televisiva, què fan la majoria de famílies? Endollar el nen davant de la televisió. El nen a casa és com una part del serial, o el nen a casa és com una part dels dibuixos animats que flota per la casa, es desprèn, com aquesta història que explicaven tant divertida els d'aquest grup de teatre, la Cubana, que sortien de la pantalla sortien els personatges, o evidentment d'un consum abassegador, aquest era el gran problema, Què triomfa realment en l'esplai a Catalunya? No triomfen els moviments d'esplai, triomfa Port Aventura. El gran triomf de l'esplai en aquests últims temps, dels pares, de l'administració, de tothom és portar al nen a Port Aventura, i ara es faran més parcs temàtics encara, ja ho dic, la catàstrofe mundial és Disney, tots hem de viure amb un parc temàtic perquè ens divertim, o d'una administració, salvant totes les, és que el meu ajuntament no és això, doncs felicitats i conserva'l, una administració que ha desertat de serveis per nens i nenes, jo recordo que els anys setanta i vuitanta l'Ajuntament de Barcelona tenia serveis d'infància. Han desaparegut, no són importants, han desertat, són desertors els ajuntaments, només es preocupen, i això és estupend perquè sempre passa el mateix, dels nens amb risc, perquè com que els nostres polítics i sobretot els funcionaris mai tenen cap risc, els hi encanten els nens i adolescents amb risc perquè així els passa alguna cosa a la seva vida. Per tant, dins d'aquest panorama que pinto evidentment en

tons forts, perquè estem en una hora de debat i de treball, hi ha una gent, que és la gent d'esplai, que és la gent del sector associatiu, hi ha una gent que és aquesta que s'organitza, que proposa i que quan s'organitza i proposa per exemple davant d'un imperi tant poderós com els Estat Units, amb els dos partits sobretot, els de més a la dreta, els republicans, que volien fer marxar a tots els que eren estrangers, els que eren immigrants, i al final diuen, no, perquè s'han mogut, perquè hi ha moviment perquè les associacions i les organitzacions quan volen poden fer canviar les coses. Què cal aquí? Doncs que ara el temps desocupat és el temps viu, un temps en el qual nosaltres vivim amb els altres, que compartim, que fem coses conjuntes, que ens interessem per la ciutat, que ens interessem per la vida dels altres, que la vida dels altres és la nostra vida, i això voldria dir, si tinguéssim temps i ho expliquéssim, quin tipus després hi ha de projectes, de serveis que donem. Com que ara només juguem a pilota, o fem més esport, o fem d'altres històries, o fem coses que fa l'escola, o realment les coses que passen al centre d'esplai o les coses que passen a una colònia de vacances o les coses que passen en un campament?. Aquest és el tema clau. Marquen el sentit de la vida dels nens i de les nenes?, marquen el sentit de la vida dels adolescents?, recorden, de tant en tant els apareix, que la vida és diferent, perquè en aquell campament vaig descobrir que...?

Segon tema, per tant, estimulació precoç dels sentits en el temps desocupat. Jo crec, per tant, més que mai avui en les possibilitats d'un moviment d'esplai reinventat, renovat. Ho crec de veritat perquè sinó davant del programa que us he pintat "Apaga i vámonos". Crec amb la força del sector associatiu de l'esplai, del que n'hem dit durant molts anys esplai. Què falta per aquesta reinversió que no acaba d'arribar? Mai acaba d'arribar, s'està posposant contínuament des de fa uns anys. Jo crec que primer falta un nucli de pensament. Pensar, el més important és pensar a la vida, el més important en un esplai és pensar, no és fer, és

pensar, perquè si no penseu mai fareu, i si no penseu el que fareu ho esguerrareu. Tots hem introduït, inclòs en l'esplai, la "Santa Gestió", hem de gestionar l'esplai. Això és una catàstrofe, jo em dedico a la gestió, sóc professor de gestió a ESADE, de màrqueting, i en gestió es diu, les idees precedeixen a la gestió, gestionar per gestionar és de rucs, els recursos pels recursos no donen més recursos sinó resultat zero. Per tant, pensem per què serveix el nostre esplai?, per què serveix el moviment d'esplai?, què oferim als nostres nanos?, per què els oferim als nostres nanos això en aquest moment determinat? Falta nucli de pensament, jo crec que falta risc, innovació, aquesta paraula tant bonica i catalana: agosarament. Atrevir-nos, hem de ser una miqueta més descarats en el que fem, en els projectes, en els campaments, en els caps de setmana, en les accions que proposem als nostres nens i nenes, als nostres joves, als nostres adolescents, perquè sinó s'avorreixen com en un cementiri, i és vist, i no una novetat, sinó una cosa que li impliqui a la vida, que se senti implicat ell, que ell s'hi fiqui.

Jo penso que falta també qualitat, i això és un tema clau. No fem uns serveis o uns projectes més o menys, i que anem fent, el que diem abans, tot té un to de xiruca, la vella xiruca quantes coses passades. La xiruca avui ja s'ha reciclat, la xiruca és estupenda, ha fet un redisseny de la xiruca, més còmoda inclòs pots posar-te una xiruca per anar a una recepció del teu ajuntament i per anar amb un programa de la televisió pots anar amb xiruca. Qualitat, i qualitat. Què vol dir fer les coses ben fetes?, fer les coses ben fetes no vol dir fer les coses amb més diners, fer les coses ben fetes vol dir fer les coses tal i com vam dir que les fariem sense cap excusa, ni una, perquè el que estem fent és **facilitant als nens** que comprenguin un altre sentit, una altra dimensió de la seva vida que en el nostre món està soterrat o costa de que descobreixin. Després de tantes hores de televisió, després de tanta informació a l'escola, després de tants anuncis i anuncis de jo vull ser com

aquest el que he de fer és prendre "Leche Pascual" perquè em transformaré com el "tal", d'acord? per tant, necessitem en les coses qualitat.

I dos temes últims que és el que m'han demanat de respondre avui, però crec que sense aquest davantal les coses no van. Tenir consciència de xarxa. Jo sol, la meua organització sola, el meu esplai sol és minusvàlid. Més, el meu esplai sol, sol, sol és una secta perquè sol, sol, sol vol dir que jo tinc la veritat única, única, única i això és una secta. Per tant, tenir consciència de xarxa. Primer consciència, mentalitat, tots els que estem a l'esplai, mentalitat de xarxa. I l'última cosa que falta és acció de xarxa. Hi ha gent que pensa molt en xarxa però mai col·laboren amb els altres: és que hauríem de fer, hauríem de connectar, ... però mai es connecten, sempre estan desendollats, s'han posat l'endoll però mai endollen, en realitat i acció de xarxa.

Una xarxa no és una nebulosa, un desig, ens agradaria connectar...estar en una federació, que amunt estem oh que bonic! Una nebulosa, un desig, .. Hi ha moltes federacions que són una nebulosa, són un cotó fluix, tot és possible, però "nada dan i nada hacen". Ser una xarxa tampoc és una inscripció, és que jo ja en formo part, és que jo ja estic apuntat, per exemple, el 62% de les associacions de Barcelona estan federades, mentida punyetera, estan federades de nom, pertanyen a alguna federació, o associació o a algun grup de segon ordre, estan escrites, estan en la nebulosa de les de la xarxa, la majoria no estan en xarxa, perquè si estiguessin en xarxa i la xarxa funcionés al 62% la seva economia seria diferent, la presència dels mitjans de comunicació seria diferent i mil històries, perquè qui està en xarxa, 62%, sis mil associacions de Barcelona, o és que estan en una xarxa "de alucine", de nuvolosa o estan en una xarxa d'inscripció, però no estan en una xarxa real perquè jo llegeixo els diaris i no hi veig presència d'associacions importants de salut, d'urbanisme, de medi

ambient, de cultura, de la ciutat, d'esports, no veig la presència del sector associatiu, no veig que les associacions tinguin una economia molt més "holgada", no veig que les associacions, el 62%, hagin negociat amb l'administració una manera més transparent d'atorgar a les associacions les subvencions o que hi hagi les pròpies associacions federades, 62%, que presentin criteris de quins sectors es prioritzen. Una xarxa no és una nuvolosa, no és una inscripció.

Una xarxa són punts, si hi ha punts, si hi ha associacions organitzades, fortes, no més o menys, ni entre tots ho farem tot, fem una mica d'esplai, ... totes aquestes associacions s'han de posar d'acord un dia i tirar-se aquí al vostre riu, a l'Onyar i desaparèixer, suïcidarse totes, per favor, perquè polucionen, s'ha de començar a dir que hi ha organitzacions i associacions que polucionen, per tant que estariem millor que no existissin, em sap molt greu dir-ho però és això, per tant un esplai, una xarxa funciona quan hi ha organitzacions, associacions, esplais, associacions de veïns, que estan organitzats. Què vol dir organitzats? Que saben el que volen fer, que saben el que proposen els seus nanos, que hi ha un equip de monitors, d'animadors, o com ho vulgueu dir, amb cara i ulls que el que es proposen ho realitzen, que hi ha uns pares que ajuden, per tant que són socis, que hi ha un local que és presentable, ni que sigui tipus cova, és igual, una cova adequada per allò que s'hi vol fer, per tant, xarxa vol dir primer que hi ha esplais amb cara i ulls que veuen què s'ha de fer amb els nens i nenes, amb els adolescents i joves de la ciutat.

Un altre tema important. A més a més de ser punts associatius d'organitzacions que no es senten acabats, la meva organització no és perfecta, no funciona, no està organitzada sinó compto amb els altres, si no em relaciono amb els altres jo no sóc una organització d'esplai d'avui acabada, sóc una secta, o sóc un esplai deficient amb cadira de rodes o estic cec. Per tant aquesta dimensió de que si no em relaciono amb els altres, fixeuvos, això és

una xarxa, amb aquest d'aquí potser, aquest d'aquí es relaciona amb aquest d'aquí i a través d'aquest d'aquí amb aquest d'aquí, i aquest amb aquest, això és una xarxa. Però això és el que crea anarquia, això és el que crea força, una sola, perquè aquest esplai: perquè té tota la veritat de l'esplai, ho sap tot, és autosuficient: això és una secta, no és democràtic, perquè la democràcia vol dir relacionar-se amb, treballar amb, compartir, la meva organització no està acabada si no em coorganitzo amb d'altres. Per tant, primer esplais puntuals organitzats i que no se senten acabats, organitzats, fins que comparteixen, la paraula clau, comparteixen i actuen, n'hi ha que comparteixen molt, com els "novius i les novies", però de tant en tant li has de dir Carinyo, ja que el tren passa per Girona porta'm a Paris, fem alguna cosa comuna!! Si voleu fem-ho més d'esplai, anem al Montseny a passar una nit i fer bivac, ara que fa fred, fem alguna cosa, fem acció, no només compartim, parlem, fem acció.

Per tant, què és una xarxa? Una xarxa és aquestes dues coses: és una concepció de l'esplai, una manera d'organitzar-nos a l'esplai i una manera d'accionar des de l'esplai. I això necessita que cada un dels esplais hi dediquem anarquia, ganes, energia, no que ho deixem per l'últim, que hi dediquem recursos, Què vol dir recursos? Recursos vol dir que hi hagi alguna persona a l'esplai, un monitor que es dediqui a aquests temes de la relació, perquè a vegades treballant amb associacions, o ara em poso a dins de l'administració, quan amb l'administració treballes amb esplais diuen: Oh, és que és clar, és que no podem, Perquè això de venir a la reunió ... A si és una reunió per perdre temps, evidentment tenen molta raó en queixar-se, però si és una reunió que es codecideix, si es codecideixen coses, això és una cosa important per l'associació, no és anar a fer el numeret, no és anar-se a relacionar amb l'administració, és codecidir, és tant important aquesta reunió com la reunió que fem tant important a l'any de monitors, es necessiten diners, jo sóc molt català, a més a

Girona, parlar de diners, com que sou tant rics, no s'ha de tenir cap problema, es necessita posar-hi diners, les coses no surten perquè si, si volem muntar una xarxa, hi ha una quota, necessitem que hi hagi algú que ens representi, que s'organitzi i hem d'usar algun diner, com usem diners amb els serveis, el campament.

Per tant cal veure que a partir d'aquest any o aquests dos anys que esteu en una xarxa, la que sigui, que si no és una xarxa d'esplais, que el nostre esplai està amb una xarxa medioambiental o de barri, o de comarca, m'és igual, n'hem tret resultats, estem millor, hem aconseguit coses, si no s'aconsegueixen coses, ... és això, estar escrit, tenir un carnet de xarxa, quin horror! o estem en una nebulosa, si, em sento participar, ho flairo, us quedarà un nas més gros que el meu, i no serveix per res, deforma això l'organització.

I perquè hem de fer xarxa els esplais? Jo penso per dos coses importantíssimes, ja que estem aquí a la vora de la universitat direm una paraula amb llatí "sine qua non" sense la qual no és possible que hi hagi esplais, perquè hem de fer xarxa els esplais? Perquè vivim, som organitzacions, som associacions que vivim en un poble, en una ciutat, i els pobles, els ciutats, són xarxes. Si un poble o una ciutat que els veïns no es relacionin, no hi hagi una interrelació entre veïns, ja sabeu el que passa, és Los Angeles, els trets estan a les cantonades. El que funda les ciutats, el que funda els pobles, el més important a la vida d'una ciutat o d'un poble és que la gent ens relacionem amb la gent, això no és a pagès, la masia, això és una altra història, ara també estan ja integrats. Però les ciutats van néixer perquè els ciutadans volíem intercanviar amb altres ciutadans, compartir amb altres ciutadans, una ciutat bàsicament és xarxa, quan hi ha trossos de Barcelona que la xarxa es desfà, en que la xarxa s'esfilagarsa, o que la xarxa es trenca, comencen a sortir conflictes forts, de racismes, d'intoleràncies, de gent mal vista, de marginacions, per tant perquè xarxa? Per això.

I dos, perquè vivim en un món global, ens agradi o no ens agradi, vivim en un món, en una Catalunya, a una Espanya, a una Europa i en un món global, en xarxa: la globalització econòmica, internet, les telecomunicacions ha fet que estiguéssim en un món global, que els nostres problemes són problemes, ... els problemes dels nostres nanos són també problemes dels nanos del Brasil, els problemes dels nanos de Girona són problemes dels nanos d'Hospitalet, del Llobregat o de la Seu d'Urgell, i de la Índia. Aquesta concepció ja hi és, aquesta concepció els nostres nens ja la tenen, per tant, perquè xarxa? Per aquestes dues qüestions claus.

I xarxa amb qui? Doncs xarxa bàsicament amb aquests tres components. Qui forma una ciutat? Qui forma un país? La formen bàsicament tres grans conjunts d'organitzacions, això és una ciutat, un país, el món actual.

Com a xarxes d'organitzacions bàsicament n'hi ha tres. Primer hi ha les organitzacions administratives, ja que parlem d'Europa les organitzacions administratives, que també són importants: l'Estat, la Generalitat, la Unió Europea, els Ajuntaments, les Comarques, són organitzacions, el problema que tenen entre elles és que a vegades no es parlen i que no actuen com a xarxa, i a vegades va bé saber-ho perquè te'n pots aprofitar. Una altra part important les organitzacions empresarials. Una altra part important les organitzacions associatives. Evidentment els esplais, les fundacions,... estem aquí.

En una ciutat, un país i el món hi ha una interrelació sempre entre aquestes organitzacions, evidentment entre empreses i administracions hi ha tot tipus de interrelació, fixeu-vos quan no hi ha inversió en obres públiques aquests posen el crit al cel; quan aquests entre ells hi ha grans superfícies i els petits comerciants, la petita i mitjana empresa s'ofega, criden contra aquests mateixos, demanen ajut a l'administració i demanen

suport a les associacions de veïns. Quan aquests d'aquí, per exemple, vosaltres aquí a Sant Daniel, us feien una carretera o no sé quin tinglado feien, un desastre ecològic que l'administració traçava una carretera i aquests estaven encantats perquè això anirien més ràpids amb els seus camions a pertot arreu, aquests muntaven merder, i deien: la carretera al final, si potser però no ens agrada, però si hem de pactar al final, com a mínim que tingui el màxim de respecte possible ecològic, no ho van aconseguir tot, no conec el tema però van forçar l'administració un traçat més civilitzat, menys destraler, menys mirant només la politivitat. Sempre hi ha interrelacions, per tant, què hem de tenir present? que nosaltres estem aquí, hauríem de tenir present una altra cosa, que això, ens agradi o no, això acabarà essent això i a mi m'agrada que sigui això. A mi m'agrada que l'administració doni serveis bàsics, però que molts serveis els doni a associacions. Ho explicarem en tot cas després si tenim temps o voleu que parlem d'aquests temes.

Hi ha un canvi de l'estat del benestar, des de la segona guerra mundial l'administració deia: nosaltres donarem tots els serveis que facin falta perquè els ciutadans tinguin qualitat de vida. Això era el 1945 quan tots els europeus que van lluitar contra el feixisme es van quedar molt tocats tots, es van quedar molt desfets, van dir, tenen dret que l'estat els doni serveis pel seu benestar, aquí hi va haver una errada, una petita errada, que no tenien present dues coses: l'atur, estructural i sobretot que la gent viurien molts anys, i no hi ha diners per tot. A més a més hi ha un altra tema important, aquesta és la part econòmica, l'estat -i en el nostre país això és a vegades difícil de parlar-ne perquè vam tenir un estat del benestar tard que s'està reciclant, amb el mateix ritme que Europa- però és que l'estat no ho ha de fer tot hi ha temes d'esplai, hi ha temes d'acompanyament de gent gran, hi ha temes que implica molt el contacte entre ciutadà i ciutadà que no els ha de fer l'estat, que no els ha de fer el municipi, les ha de fer les associacions perquè les associacions som

ciutadans amb ciutadans que ens donem serveis amb la col·laboració del municipi, en alguns termes amb una forta col·laboració del municipi, això és una altra història, si voleu ho deixem per després.

Amb qui ens hem de relacionar? Primer tema clau: l'esplai, per exemple "xiroi" el primer que ha de fer és relacionar-se amb els altres esplais, un esplai que no es relacioni amb els altres esplais de Girona, de la comarca, d'aquest país, és un esplai secta, o com a mínim un esplai burro, burro en el sentit que no sap en quin món viu.

Amb qui més ens hem de relacionar? Doncs ens hem de relacionar, un tema clau, amb d'altres associacions perquè l'important és la xarxa de xarxes. Si nosaltres som un esplai de nens i nenes o d'adolescents hi ha associacions, aquí per exemple medioambientals que proposen un tema medi ambiental, i a nosaltres a l'esplai una de les nostres línies d'actuació és el medi ambient, escolta, lliga't, coordina't, fes xarxa amb les associacions medi ambientals de Girona, de la comarca de Girona, del Gironès o de Catalunya. Fica't amb la gent que està pensant o treballant en temes que a tu t'interessin, a vegades la gent, hi ha associacions o organitzacions que pensen que això que la xarxa o de la federació o de la coordinadora, com si fos la tieta, jo tinc una tieta i estic amb ella, no! Aquí el que convé és tenir moltes tietes, quan més tietes estem, fins a una capacitat que nosaltres puguem arribar, d'estar implicats en xarxes d'associacions, és clau, per què? Perquè això és força.

Amb qui ens hem de relacionar més també? Ens hem de relacionar els esplais amb els esplais, els esplais amb altres associacions, amb la gent del nostre sector, però ens hem de relacionar també i molt especialment amb l'administració pública, claríssim. Quina és la millor manera de relacionar-se amb l'administració pública? Primer actua tu, associació d'esplai amb l'ajuntament, de tu a tu, però sobretot la federació o la xarxa

d'esplais amb l'administració perquè aquests d'aquí tenen molt força. I si ens traiem la son de les orelles? Un ajuntament per petit que sigui, l'ajuntament de Girona, l'ajuntament de Barcelona, la Generalitat de Catalunya, és una gran organització, per què això d'administració pública? i amb l'administració pública, per més que ens estimin i per més que siguin democràtics, a darrera hi ha una gran organització, és la organització pública. Quants funcionaris hi ha, quanta infraestructura tenen, quants diners manegen, això és una gran organització, nosaltres som això, una associació. I quan anem a parlar amb ells com a xarxa som això,

ah! Què cal? Desenganyem-nos, tothom és molt bo, sí! L'administració és molt bona, està elegida, són polítics, són democràtics, sí! En el moment que hi ha una organització que està treballant amb una altra organització l'esplai amb l'ajuntament, la xarxa d'esplais en la que estem amb la Generalitat o amb el propi ajuntament, sempre intervenen els interessos corporatius. Què són els interessos corporatius? jo tinc unes prioritats, tu en tens unes altres, hem de dialogar, ens hem d'entendre, hem de parlar, hem d'arribar a acords, però a vegades per arribar a acords hem d'ensenyar una mica les dents.

Índex

Jornades Joaquim Franch. Lleure i ciutat.....	2
Unes jornades per fer balanç	
La ciutat, espai d'intervenció	
Ponència presentada pel sr. Pere Soler.....	4
Cal una revisió de l'educació en el temps lliure?	
Presentació del treball impulsat per la Fundació dels Serveis de Cultura Popular i coordinat des de la Universitat de Girona.	
Ponència presentada pel sr. Jaume Colomer.....	11
Els ajuntaments han d'organitzar activitats de lleure?	
La funció del lleure a les polítiques d'infància. El treball des dels ajuntaments. La voluntat de servei i les situacions de marginació.	
Ponència presentada pel sr. Alfons Martinell.....	20
El pati de l'escola ha de ser la plaça del barri?	
L'escola i el lleure: utilització dels equipaments, relació entre la institució escolar i el món del lleure, l'escola com a espai d'acció educativa en el lleure.	
Ponència presentada pel sr. Toni Puig.....	27
Amb qui s'ha de relacionar l'entitat d'esplai?	
El treball des de les associacions. Les xarxes associatives. Les relacions de l'entitat d'educació en el lleure amb altres institucions, entitats i població en general.	

Cal una revisió de l'educació en el temps lliure?
Treball promogut per la Fundació Serveis de Cultura Popular de
FUS, Grup de Fundacions
Realitzat per Salomó Marquès, Alfons Martinell i Pere Soler

Aquest document recull el treball d'anàlisi i reflexió fet inicialment per el nostre equip, a partir de diverses experiències d'educació en el temps lliure publicades a la col·lecció *Taleia, Experiències de Pedagogia Social* que edita la Fundació Serveis de Cultura Popular. Posteriorment les nostres reflexions i aportacions van ser contrastades i complementades, en una sessió de treball convocada per la mateixa Fundació, amb un bon nombre de persones vinculades a diversos moviments d'educació en el lleure i la dinamització sociocultural de Catalunya. Així doncs, us presentem la síntesi de tot aquest procés.

1. Introducció

Una de les constatacions més clares de la sessió va ser la necessitat de treballar per l'aprofitament del nostre patrimoni pedagògic (el paper que ha jugat l'educació en el temps lliure a Catalunya) per afrontar el futur amb actituds obertes als reptes de la contemporaneïtat.

Va quedar clar la complexitat del tema del lleure i l'educació en el temps lliure en una societat canviant. Per treballar-hi ens caldrà una gran dosi d'entusiasme i la capacitat d'innovació i competitivitat que la nostre societat reclama. Ens interessa recuperar els valors socials de l'educació en el lleure en contraposició als fenòmens globalitzadors de les pràctiques culturals i d'oci.

2. Evolució de l'educació en el temps lliure a Catalunya des de la perspectiva del seu reconeixement social

2.1. Els importants canvis de la societat catalana dels darrers anys es van fent evidents en diferents àmbits de la vida social. En alguns casos encara mantenim una certa imatge de la vida social que no reflexa la situació real i respon més a una percepció del seu paper en el passat que no pas a la seva funció actual o futura. En aquesta perspectiva ens sembla que hem de reflexionar sobre l'educació en el temps lliure a Catalunya. Per a la majoria dels presents en el debat encara ens situem en una lectura al voltant de la funció que l'educació en el lleure va desenvolupar els últims anys de la dictadura, durant la transició i els primers anys de la democràcia, més que no pas en una lectura dels reptes que en l'actualitat estan trobant les organitzacions socials que es dediquen a l'educació en el temps lliure.

En aquest àmbit de reflexió hem d'evidenciar el canvi entre el reconeixement social que aquest àmbit de l'educació i de la vida associativa va tenir en el seu moment i les dificultats de mantenir-se i, sobretot, de trobar un lloc que el situï com mereix en l'actualitat.

No es pot dubtar del paper que els moviments d'educació en el temps lliure, i els seus serveis, van realitzar educant i socialitzant unes generacions del nostre país

que, gràcies a les possibilitats de gaudir d'aquest nou àmbit de l'educació no formal, van poder accedir a unes interaccions i coneixements que han permès molts canvis de la societat democràtica. Per un altre costat, els primers anys de les administracions democràtiques, el paper important de les polítiques d'infància, de lleure i de joventut, van ser determinants per a la incorporació de les noves generacions a nous serveis públics que des d'aquestes noves institucions s'estaven oferint.

- 2.2. En l'actualitat s'observa un descens del reconeixement social en els col·lectius i sectors de la societat que es dediquen a l'educació en el temps lliure. Des de les estructures administratives i polítiques no se'ls dona la importància que tenen pel seu paper que segueixen realitzant en el territori. En aquesta línia, és evident la dissolució de certes polítiques dedicades al lleure i a la joventut, que a poc a poc, s'han anat abandonant en nom d'una mala entesa participació social i que són el reflex de la poca preocupació que en aquests moments tenen les polítiques per l'educació en el temps lliure dins del conjunt de les polítiques socials i educatives.
- 2.3. La manca de definició i de reconeixement social explícit podria ser un dels factors desencadenants que l'educació en el temps lliure es regulés sovint per lògiques únicament de mercat o per les pròpies tendències que la societat imposa en aquests camps, abandonant les possibilitats socials i educatives que tenen i, sobretot, introduint els elements polítics que permeten treballar la cohesió social i la convivència com a eina susceptible d'incorporar-se en els plantejaments de l'educació en el temps lliure d'acord amb els nostres antecedents més propers.
- 2.4. Sembla que hem passat d'una utilització per part de les institucions democràtiques per legitimar-se a partir de la incorporació del llenguatge i les pràctiques dels moviments i entitats d'educació en el temps lliure, a un abandó en mans de la societat civil com a única responsable de portar a terme aquest sector de la vida educativa, quan socialment es coneix que té una importància significativa en l'estructuració social. Després d'un període d'importància política en aquest camp, sembla que en aquests moments s'estigui deixant a les lògiques de la rendibilitat del mercat o únicament de la iniciativa associativa.

3. Constatacions sobre la situació actual en l'educació en el lleure

Al llarg del debat, i en la majoria de les intervencions, s'observa una tendència a fer evidents els canvis que s'han donat en el sector de l'educació en el lleure, tant des de les definicions i objectius que han evolucionat d'acord amb la nostra societat, com des dels seus límits en relació a altres sectors que fins aquests moments no s'identificaven com a educació en el temps lliure.

- 3.1. En primer lloc s'ha tractat el tema de la indefinició del sector de l'educació en el temps lliure a partir dels canvis que s'han donat en la societat i, sobretot, de la incorporació de noves reflexions que han ampliat les primeres lectures que s'havien fet sobre el tema i que relacionaven l'educació en el temps lliure com una activitat dirigida únicament als infants i als joves.

Es tracta de la indefinició teòrica del sector en relació a altres àmbits del camp educatiu, social i cultural. Malgrat que es constata que hi ha hagut un avenç en les aportacions conceptuals sobre aquest camp, existeix encara una dificultat de trobar una reflexió que situï el camp des d'una perspectiva global, incorporant tots els elements nous que s'han integrat en l'educació en el temps lliure (canvi en l'estructura escolar, indústria del temps lliure, noves tecnologies, etc.).

- 3.2. Un dels aspectes on s'evidencia més la indefinició social de l'educació en el temps lliure és en el camp legislatiu. S'observa una manca de postura clara des de l'àmbit legislatiu, només hi ha una certa regulació administrativista de certes activitats que es desenvolupen espontàniament a la nostra societat, però no posa límit a l'actuació i a les exigències de qualitat en aquest camp. Un exemple d'aquesta indefinició es pot trobar en la poca o nul·la regulació pedagògica i social que té tota la indústria de l'oci, la manca de garanties del consumidor o de l'usuari de certs productes d'educació en el temps lliure que s'estan oferint en el mercat, i la poca definició i estructuració -d'acord amb les exigències actuals- de les organitzacions que treballen sense ànim de lucre o per l'interès col·lectiu. En aquest sentit, observem la necessitat de treballar des de diferents angles en una lectura àmplia que reculli la realitat de la nostra societat en un sector que ha crescut i sobretot s'ha diversificat.
- 3.3. S'evidencia un creixement de l'oferta i la demanda d'activitats en el temps lliure tant a nivell dels moviments i associacions sense ànim de lucre com des d'un sector privat creixent. Aquest creixement és evident, només cal veure com capes socials

molt més àmplies de les de fa vint anys ara tenen accés als serveis d'educació en el temps lliure. Aquest creixement que és significatiu s'intueix que encara no és el que es correspon a una societat desenvolupada com la nostra tenint en compte les poques facilitats que es tenen per oferir aquests treballs.

No podem oblidar que el creixement dels serveis d'educació en el temps lliure en l'actualitat encara no ens permet assegurar una veritable democratització del seu accés. Encara trobem sectors de població o zones territorials a on no arriba cap proposta i l'opció d'escollir no es presenta com a possible. Ens queda un llarg camí per facilitar i ampliar una oferta plural i variada, cal l'esforç de tots per evitar tant una excessiva comercialització com una dissolució de la identitat col·lectiva. En aquest treball haurem d'incorporar estratègies conjuntes amb les polítiques socials i culturals del nostre entorn.

- 3.4. Un canvi significatiu en els darrers anys en l'educació en el temps lliure és el fet de la dissolució de les polítiques públiques d'àmbit municipal, comarcal i autonòmic dedicades al lleure i a la joventut. És evident que a poc a poc s'ha anat abandonant el paper que en els primers anys de la democràcia van tenir les diferents administracions. Algunes d'elles mantenen serveis i destinacions pressupostàries i d'altres han reduït considerablement la seva acció en aquest camp o han quedat anquilosades en unes pràctiques tradicionals i no han trobat la fórmula de relacionar-se amb nous models de temps lliure.

Alguns moviments o iniciatives socials es troben en greus dificultats econòmiques al no disposar d'ajuda pública per portar a terme alguns d'aquests serveis que sense la intervenció de la iniciativa social poden quedar només accessibles a les capes socials que disposen de recursos per pagar-se'ls.

Però el més preocupant de la dissolució de les polítiques de l'educació en el temps lliure, no està tant en la destinació pressupostària sinó en la poca preocupació política i legislativa, que tenen en aquests sectors dins dels programes de les polítiques socials i educatives generals. La dissolució d'aquestes polítiques entra en contradicció amb la derivació a l'educació en el temps lliure de moltes accions de caràcter preventiu i social que des de diferents instàncies s'estan dipositant en els moviments de temps lliure. Observem una contradicció important entre la poca preocupació per aquest camp i la proclamació de la seva funció dins de totes les prevencions i tractaments per la lluita contra la exclusió, la integració i la xenofòbia.

Les associacions i moviments que es dediquen al temps lliure es veuen abocades a plantejar alternatives a les necessitats socials moltes vegades en condicions molt desfavorables perquè el tractament que es fa d'aquestes entitats no difereix sensiblement del que poden reclamar-se al sector privat i lucratiu.

En la reflexió sobre la funció de l'associacionisme i dels moviments que treballen en el temps lliure, ens trobem amb la necessitat d'aportar més elements sobre el concepte de sector públic en una societat democràtica.

- 3.5. Un dels canvis més significatius en relació al concepte que es té de l'educació en el temps lliure és el de la necessitat de reflexionar sobre les trames d'edat que abarca aquesta intervenció. A poc a poc hem observat com la infància i l'adolescència van evolucionant en les seves necessitats i expectatives en el temps lliure canviant molts dels paràmetres que han regit fins ara tots els plantejaments socials i pedagògics d'aquesta educació en el temps lliure. La incorporació de la societat adulta i les possibilitats de temps lliure del col·lectiu de gent gran o de tercera edat que d'alguna manera es van incorporant de forma molt intensa en aquest sector amplia els camps d'actuació i modifica la percepció que l'educació en el temps lliure és un concepte relacionat amb la infància i l'adolescència; aquesta visió s'ha de canviar i adequar a una educació al llarg de tota la vida i dirigida a tota la població.

4. Aportacions socials i plusvàlues de l'educació en el temps lliure

El fet de realitzar una reflexió crítica i de demanar una redefinició de l'educació en el temps lliure en la situació actual no ens ha de fer oblidar el treball positiu que s'ha fet des del punt de vista pedagògic i social.

- 4.1. Destaquem les aportacions a la cohesió social i a la resolució de problemes de la ciutadania, així com a la possibilitat d'estructurar de xarxes territorials i de preparar dirigents de la societat civil. Això ens fa creure que l'educació en el temps lliure no és únicament una educació més que omple un buit en el temps, sinó que aporta un element important de plusvàlues socials que ajuden a l'estructuració i vertebració d'una societat democràtica.

Al costat d'altres institucions educatives, família, escola, mitjans de comunicació, etc., les organitzacions de l'educació en el temps lliure, cada una des de les seves

posicions ideològiques, aporten uns valors transversals que ajuden a l'estructuració social de la ciutadania i al creixement personal dels individus. En aquest sentit els antecedents històrics reflecteixen l'aportació de valors als ciutadans que han tingut accés a aquests serveis. En els primers anys de desenvolupament i consolidació de les administracions democràtiques es va plantejar amb molta intensitat la necessitat d'eixamplar l'oferta de les activitats de l'educació en el temps lliure per arribar a sectors socials que sense una ajuda pública era difícil que poguessin gaudir dels serveis i les possibilitats que l'educació en el temps lliure facilitava.

- 4.2. En aquest sentit la redefinició de l'educació en el temps lliure ha de servir també per revaloritzar la seva funció i poder-se presentar en el context global de les problemàtiques i les necessitats socials com un sector que reclama atenció política prioritària i que té un gran valor afegit a la funció que superficialment se li atorga.

Pensem en el treball que s'està realitzant des d'institucions i de grups d'educació en el temps lliure, moltes vegades sense cap tipus de reconeixement i amb pocs mitjans, en els processos d'integració de persones amb disfuncionalitats socials, en la sensibilització de les noves problemàtiques socials (multiculturalitat, violència, etc.).

- 4.3. Molt sovint tot treballant en el temps lliure es fomenta volgudament la creació d'estats d'opinió, actituds personals i es sensibilitza la ciutadania a favor de la cohesió social. Considerem que cal reconèixer aquestes aportacions valorant-les molt més del que s'ha fet fins ara.

Aquesta afirmació es fonamenta en la incorporació, en força casos, d'estratègies de prevenció de problemàtiques socials com poden ser la drogaaddicció, la marginació, la integració de persones amb disminucions, etc. que troben en la xarxa d'institucions en el temps lliure un lloc important per a la socialització, el contacte i, sobretot, l'acceptació d'una societat diversa. Per aquesta raó considerem que si des de diferents programes i polítiques socials s'utilitza el temps lliure com a instrument mediador per desenvolupar els seus objectius seria de justícia que es contemplessin ajudes i recursos perquè aquesta acció es pogués fer amb més consistència i, sobretot, amb més reconeixement social. Hi ha una certa consciència des del camp de l'educació en el temps lliure que únicament han de fer aquesta feina per omplir un temps o per donar resposta a unes necessitats de les polítiques socials però que no formen part de les mateixes de forma reconeguda i intensa.

- 4.4. Les institucions de l'educació en el temps lliure seguint el seu procés natural s'han anat diversificant i moltes vegades especialitzant en sectors territorials i socials amb problemàtiques específiques. Hem pogut veure com moviments de temps lliure que, fa uns anys, estaven únicament dirigits a unes classes socials mitges ara estan fent un treball en sectors populars significatius. Malgrat això, s'evidencia en el debat, la dificultat que existeix per treballar en sectors marginals des d'algunes de les recomanacions i reflexions clàssiques que hi ha en l'educació en el temps lliure. En aquest sentit cal apostar per trobar noves formes d'acció.
- 4.5. Dins de la gran varietat que possibilita l'educació en el temps lliure, l'opció de servei públic ha de seleccionar aquelles actuacions que ens aportin valors afegits de treball per a la igualtat, la tolerància, la solidaritat i la equitat. En aquesta línia podrem justificar el seu interès general i trobar elements diferenciadors d'altres intervencions. En aquest plantejament la presència en el territori és un element a tenir en compte tant pel seu valor explícit com per l'aportació des de l'educació en el temps lliure a l'emergència de líders socials capaços de treballar per a la comunitat.
- 4.6. Un dels valors més importants que disposa l'educació en el temps lliure és la participació institucional de forma altruista, garantida amb l'existència d'una important massa de voluntariat. Aquesta es veu en aquests moments sensiblement oposada a la utilització des de les administracions públiques del discurs del propi voluntariat i moltes vegades a una apropiació il·legítima del paper que han de desenvolupar. En aquests sentit es creu convenient el foment del voluntariat en la diversitat i en la pluralitat que reculli les diferents posicions i sigui un reflex d'una societat democràtica diversa.

El voluntariat no ha de caure en la simplificació de la seva funció, és a dir pensar-se que amb la voluntat n'hi ha suficient provocant que això sigui un fre a la qualitat dels serveis o es converteixi en un recurs de justificació als retalls pressupostaris o destinacions econòmiques que tota societat necessita. També cal que el voluntariat trobi el seu paper específic més centrat en la potenciació de la participació social i el civisme i no confondre's amb el sector de serveis privats que està emergint en el camp de l'educació en el temps.

5. Canvis significatius en els subjectes d'intervenció

5.1. L'educació en el temps lliure és un àmbit de la intervenció social que normalment ha estat associat a la infància i a la joventut. Moltes de les polítiques de joventut han estat orientades a l'esplai i a les activitats que tradicionalment feien les associacions i els moviments d'aquest camp. L'augment de l'oferta d'aquestes activitats juntament amb els canvis de les estructures socials de les ciutats i, sobretot, amb la nova realitat de la infància en el nostre context han produït alguns canvis significatius en relació al subjecte d'intervenció d'aquest àmbit educatiu. Les propostes tradicionals de l'educació en el temps lliure s'han anat dirigint a una franja infantil compresa entre els sis i els dotze anys, i a poc a poc s'ha vist com els adolescents i els joves no se sentien identificats en moltes de les activitats que es feien des d'aquest camp. És en aquest sentit que es percep la necessitat d'un canvi en els elements d'anàlisi de les possibilitats de l'educació en el temps lliure tenint en compte les característiques dels seus subjectes.

5.2. S'observen grans sectors de joves que no participen en cap activitat d'educació en el temps lliure i que únicament són consumidors d'una indústria o d'un sector privat que ofereix activitats en aquest sentit. El model clàssic d'associacionisme no coincideix amb moltes de les expectatives d'aquests joves i, per tant, podem afirmar que el sector no ha donat resposta a aquestes necessitats o es troba descol·locat. És en aquest àmbit en el que s'estableix un cert debat sobre si l'educació en el temps lliure és una activitat lligada a uns models més tradicionals en el sentit que sovint s'associa a una activitat "xiruquera" o "kumbaia", és a dir, a una activitat lligada a uns models determinats i, per tant, no subjecte d'interès per sectors amplis de la joventut actual.

Es considera interessant que el sector de l'educació en el temps lliure es plantegi com arribar a aquests espais buits, a aquests col·lectius i de quina manera es pot arribar a franges socials i d'edat que en aquest moment no són subjectes d'intervenció d'aquest camp. És per això que es considera convenient la recerca tant a nivell sociològica com metodològica i educativa per intentar veure quines serien les propostes facilitadores d'aquesta extensió i democratització de l'oferta de l'educació en el temps lliure.

5.3. També es constata l'existència d'una demanda d'activitats de temps lliure en franges d'edat inferiors, és a dir entre els tres i sis anys que respon a una necessitat molt

palpable de les famílies per trobar respostes educatives que permetin l'ocupació en el temps lliure d'aquests infants tenint en compte els canvis en les estructures de la vida ciutadana i, sobretot, de la estructura familiar. Existeix una demanda clara d'aquesta oferta que moltes vegades no és tractada amb el nivell tècnic-qualitatiu que requeriria per la seva importància tenint en compte les característiques d'aquests subjectes.

- 5.4. A més, és convenient pensar en el sector de la població adulta fora del que és el marc de les escoles d'adults de caràcter compensatori o de caràcter instructiu. Cal reivindicar el sentit de l'educació d'adults, lligada amb els sectors populars i associatius, i reclamar les possibilitats que tindria la utilització del temps lliure en aquests camps. Es tracta de sensibilitzar aquests sectors perquè a partir d'activitats de lleure creatiu puguin eixamplar els seus cercles de relació.

És significatiu, en aquest camp, l'acolliment de sectors d'immigració o de sectors marginats que d'alguna manera a través del temps lliure o de l'ús cultural poden accedir a un coneixement millor de la realitat i del context que els toca viure. Per tant, es considera que el món dels adults és un sector en creixement en l'àmbit del temps lliure, no tant com un àmbit únicament de mercat, sinó també com un àmbit d'associacionisme i de participació social tant necessari en aquests moments.

- 5.5. En aquesta línia es reivindica el paper de les associacions de veïns com un antecedent a tenir en compte i com una realitat que acostuma a treballar el temps lliure. Cal recuperar aquesta tradició reivindicativa i participativa en les seves pròpies demandes i en la resolució dels seus propis problemes de lleure.
- 5.6. No podem oblidar tampoc la gran contradicció quan tractem temes de temps lliure en relació a la població desocupada que constitueix un col·lectiu important de la població. Ens trobem amb una desocupació que comporta temps lliure, un temps lliure no volgut, i que moltes vegades es manifesta en formes diferents, però que té un paper important a tenir en compte. Aquest camp és un tema poc treballat i només orientat des de la perspectiva de la capacitació o reconversió professional, però no des de les altres potencialitats que tindrien ni des de la relació entre la inserció laboral i les habilitats socioculturals.
- 5.7. Malgrat que l'associacionisme és l'agent social més important del sector de l'educació en el temps lliure, es discuteix de forma molt àmplia, i a vegades amb polèmica, l'existència real d'un sector privat creixent, d'una indústria de l'oci que no

s'associa als conceptes de l'educació en el temps lliure i d'una manca de regulació del treball en el camp en aquest sector lucratiu. Es planteja d'alguna manera que la manca de regulació pot perjudicar els interessos dels propis usuaris i sobretot en una manca de qualitat significativa que pot desprestigiar enormement el sector de l'educació en el temps lliure. La necessitat de regulació és per no deixar només a les lògiques del mercat el funcionament de l'educació en el temps lliure i sobretot per evitar la confusió que es pot donar entre la població amb ofertes que tenen una finalitat de servei lucratiu i d'altres amb una finalitat de servei amb una voluntat més comunitària. Aquesta qüestió no és un problema que afecti únicament el sector privat sinó també el propi associacionisme que moltes vegades no defineix prou clarament quina és la seva funció.

5.8. Un altre aspecte que caldrà abordar de forma clara i explícita és la relació amb tota la indústria del lleure que ja existeix en uns àmbits concrets (discoteques, parcs temàtics, parcs aquàtics, turisme, etc.) que d'alguna manera va intervenint i estenen-se en l'àmbit de l'educació en el lleure. No hem d'oblidar la contractació creixent de monitors de lleure en els hotels i càmpings així com l'oferta d'espais de jocs i de ludoteques en les ciutats. Els drets dels ciutadans, petits i grans, que utilitzen aquests serveis s'hauran d'anar regulant d'alguna manera per tal de garantir un nivell de qualitat, de protecció i de seguretat.

5.9. Cal reflexionar sobre el futur de les associacions i les entitats que es dediquen a l'educació en el temps lliure, tenint en compte el nostre bagatge històric,:

5.9.1. Les associacions no lucratives que treballen en l'educació en el temps lliure tenen un patrimoni històric pedagògic important i una experiència que cal potenciar, mantenir i sobretot, preservar com un capital important del país. Per aquesta raó cal establir sistemes que ajudin a la seva modernització i adequació a la nova realitat, sobretot en el camp de la capacitació i la formació dels seus components per afrontar la realitat actual.

5.9.2. Les associacions i moviments de temps lliure són poc conegudes en termes generals, cal tenir en compte que s'ha de donar a conèixer molt més el que estan fent per intentar que sigui més visible la seva tasca i, sobretot, per treballar en la línia del seu reconeixement social. Es planteja la necessitat d'aprofitar el món de les noves tecnologies, però sobretot la creació d'estats d'opinió favorables a la seva funció.

- 5.9.3. Les associacions i moviments de temps lliure han d'insistir en evidenciar el seu component no lucratiu de la feina que realitzen i sobretot en presentar-se com una opció diferent a altres serveis que es poden donar en la nostra societat de forma legítima. Aquesta definició clara d'organització no lucrativa, d'interès social o d'interès general ha de ser un component important que no pot estar deslligat d'una exigència de la qualitat i compromís.
- 5.9.4. A l'hora de pensar i dissenyar els projectes de treball que han de fer aquestes associacions s'han de tenir present tres punts: fer-ho millor; amb complicitat amb altres associacions, és a dir, creant estructures de federació i, amb la sobretot, recerca de recursos que puguin millorar-ne la qualitat. Per aquesta raó cal replantejar-se les metodologies i les tècniques utilitzades a partir del patrimoni pedagògic que tenen i de l'aprofitament del seu capital humà. També cal treballar en formes d'articulació i d'interlocució amb altres agents per intentar aprofitar sinèrgies i presentar-se davant de la societat i dels poders públics de forma organitzada i estructurada que permeti influir en la presa de decisions polítiques.
- 5.9.5. És important que els moviments socials manifestin el seu paper de voluntat pública quan aquesta forma part de les opcions de la mateixa organització. En aquest sentit cal intentar rendibilitzar tot allò que la pròpia comunitat té, les estructures de l'administració, els espais públics, assumint responsabilitats en la gestió pública des de la perspectiva de la utilització no lucrativa i de servei a la pròpia comunitat. També cal fer un esforç per rendibilitzar els recursos disponibles a partir de la introducció de formes de gestió compartides que permetin la millor distribució territorial i social de les possibilitats que tenim en aquest camp.
- 5.9.6. Malgrat que les associacions es defineixen per la seva diversitat i per la seva diferència, és a dir, que cada associació s'organitza al voltant d'uns elements que els identifiquen, això no exclou que es puguin trobar objectius comuns amb altres organitzacions similars tant del propi territori com del propi sector. Aquest fet els ha de permetre treballar amb lògiques de complementarietat, coordinació i cogestió més properes a les necessitats competitives d'un sector creixent que cal organitzar de forma molt més clara de la que ha funcionat durant els darrers anys. En aquesta línia cal un canvi de cultura organitzativa de moltes d'aquestes organitzacions trobant

aquestes sinèrgies amb altres col·lectius que els permetin ser molt més visibles i útils al servei dels propis valors i objectius socials que defensen.

6. Cap a una nova lectura de les relacions amb la institució escolar

És evident que l'educació en el temps lliure omple un espai també denominat extra-escolar en el que moltes organitzacions hi estan treballant i oferint una sèrie de serveis en resposta a les noves necessitat de les famílies i de les situacions de les noves realitats territorials tant urbanes com comarcals. També s'evidencia un cert distanciament entre el món escolar i el món de l'educació en el temps lliure, si tenim en compte la íntima relació que va haver-hi als anys 60-70 entre els moviments de renovació pedagògica i els grups d'educació en el temps lliure. Per aquesta raó creiem que cal tenir en compte que les reformes escolars i la xarxa d'equipaments que hi ha a les escoles i als instituts permet plantejar-se una acció de complementarietat tant dins de la pròpia escola com de complementarietat en el territori entre les accions escolars i les ofertes d'educació en el temps lliure. En aquest sentit no existeix un acord de com s'ha de dirigir aquesta nova relació, però sí que cal emmarcar-ho dins d'algunes de les orientacions que fins i tot dins de la reforma educativa es contemplen, però sobretot en la línia d'una visió que s'està plantejant en aquests moments a partir de la idea de ciutat educadora i d'educació permanent

7. Propostes de futur

7.1. La pròpia realització d'aquest debat es veu pels membres que hi participen com una evidència d'un sector madur que es pot permetre en aquests moments la reflexió amb una certa distància i amb menys implicació afectiva que la que s'ha tingut en els últims anys.

La consolidació d'un sector associatiu i la redefinició del paper de l'administració és una eina que permet d'alguna manera abordar els temes des d'una perspectiva molt més tècnica. S'agraeix que això també es realitzi en aquests moments des d'una

Fundació que fa un paper d'interlocutor entre els diferents agents i permet aquest debat. És evident que cal continuar i, sobretot, és necessari per evitar l'excessiva atomització de les associacions i, sobretot, per reflexionar conjuntament en les estratègies de futur.

- 7.2. S'evidencien les mancances d'espais oberts a la reflexió i a l'intercanvi entre els diferents actors que participen en aquest escenari de l'educació en el temps lliure on poder reflexionar de forma oberta sobre temàtiques específiques que ens aportin més coneixement i, per tant, més riquesa i competitivitat en el camp de la nostra societat.
- 7.3. Tot això reclama un treball més conjunt que ajudi a l'estructuració del propi territori. La concentració de serveis i recursos a la zona metropolitana de Barcelona dificulta l'establiment de projectes en altres realitats territorials que es troben en dificultats de retroalimentar-se tenint en compte el seu possible aïllament. Per tant, es fa evident la manca de fòrums pot interrelacionar el treball realitzat en zones territorials que tenen característiques específiques.
- 7.4. Per un altre costat s'evidencia la necessitat que la pròpia societat catalana es plantegi que per evolucionar en aquest camp no podem nodrir-nos només de les reflexions o de les aportacions que en el seu moment s'han fet i que han tingut una utilitat evident. Ens referim a la necessitat d'establir línies de recerca clares i explícites sobre problemes concrets que estan relacionats amb l'educació en el temps lliure i que ens porti molt més coneixement de la situació actual així com les bases per l'elaboració de nous instruments per la intervenció social.
- 7.5. És evident per molts dels presents la poca capacitat d'innovació metodològica i didàctica que l'educació en el temps lliure ha tingut en els últims anys.

Avui dia és admès per tothom que el procés de creixement dels nois ha de poder efectuar-se en contacte -com més ric millor- amb la realitat que l'envolta.

Aquest contacte amb la realitat es produïa ben naturalment quan l'escolaritat no era un fenomen generalitzat en la vida dels nois i noies i ha anat esdevinent progressivament difícil a mesura que l'escola s'ha convertit en el marc normal i normatiu de la creixença i a mesura que la societat occidental ha anat convertint-se en quelcom progressivament més i més complex tan tecnològicament com institucionalment.

Malgrat tot, els nois continuen tenint necessitat de contacte amb les coses reals, i l'escola ha de fer el possible per no apartar-los de la vida que es produeix al seu entorn. Això per un doble motiu:

1. La realitat permet de fer experiència de les coses, de les relacions i de les institucions. Des dels primers moments, el corrent de l'Escola Activa defensà -i posteriorment demostrà- que l'experiència és prèvia a l'elaboració dels conceptes. Els nois arriben a la conceptualització amb una eficàcia i una profunditat que són proporcionals a la riquesa de l'experiència en què se suporta.
2. La realitat -en la seva dimensió social: familiar, escolar, de barri, ciutadana, nacional- permet als nois i noies de prendre part en la vida de les diverses col·lectivitats en què són immersos. Prendre part a la vida que el volta permet al noi d'aprendre a moure-s'hi, de trobar-hi el seu paper, d'esdevenir ciutadà.

Aquestes dues reflexions, l'una d'ordre estrictament pedagògic i l'altra d'ordre cívic, permeten de suggerir una consideració: la creixença dels nois s'efectua en un territori, en un context material i social, i privar-lo d'aquest context equival a mutilar el desenvolupament personal.

Aquest raonament pot eixamplar-se: l'escola és situada en un territori -la ciutat i el marc natural en què s'assenta- i no pot prescindir-ne si és que vol contribuir a la creixença global i harmònica dels seus alumnes. D'alguna manera pot dir-se que fer de mestre vol dir ensenyar els nois a ésser capaços de dominar el seu medi i de moure-s'hi.

Si hom vol arribar a les darreres conseqüències d'aquesta afirmació, apareix un horitzó de treball tan vast que hom dubta que a un mestre li sigui possible -amb horaris limitats, amb mitjans materials limitats- d'aconseguir-ho: hom no pot pretendre com a mestre d'ajudar els nois a fer experiència de tot, a prendre part en tot i, a més a més, a raonar sobre tota aquesta experiència i transformar-la en conceptes.

És per aquest motiu que l'Ajuntament de Girona està convençut que ha de fer als nois i a l'escola aquelles aportacions que puguin contribuir a fer que s'acompleixi l'imprevisible apropiament entre ells i la seva ciutat.

La ciutat i l'escola. Girona, 1983.

Aquest text inèdit de Joaquim Franch serà publicat properament en el llibre de Jaume Trilla *Pedagogia del grup i del projecte*. Una aproximació a l'obra de Joaquim Franch.

INFORMACIÓ I INSCRIPCIONS

Per a informació general sobre les Jornades i activitats paral·leles que s'ofereixen hi ha la possibilitat d'adreçar-se al Centre d'Informació i Serveis per a la Joventut L'ESTACIÓ de dilluns a divendres, de 10h a 14h i de 16h a 20h.

La inscripció a les Jornades és gratuïta però s'ha de formalitzar a la secretaria de l'Escola d'Educadors en el Lleure:

Centre Cultural L'ESTACIÓ
Santa Eugènia, 17.
17005 Girona
telèfon 22 25 65
de 16h a 21h.

També es pot fer a través de correu electrònic a:
<http://www.ajuntament.gi/jfranch>

Organitza:

Ajuntament de Girona

Col·labora:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Secretaria General de Joventut

Diputació de Girona

Universitat de Girona

JORNADES

JOAQUIM FRANCH

Lleure i Ciutat

14 i 15 de Novembre 1997

Ajuntament de Girona

PER QUÈ CAL FER-HO ARA?

Enguany fa deu anys de la mort d'en Quim Franch. Des de l'Escola d'Educadors en el Lleure de l'Ajuntament de Girona creiem que és un moment per fer balanç de més de 15 anys d'activitat formativa, però sobretot per plantejar cap a on s'ha d'orientar l'acció educativa en el lleure a la nostra ciutat i a les comarques gironines.

Els principis bàsics de la Carta de Ciutats Educadores reflecteixen la voluntat globalitzadora de l'impuls educatiu de la ciutat i, en aquest sentit, l'educació en el lleure ha de saber aprofitar el caràcter integral que li és intrínsec.

Prement la ciutat com a espai d'intervenció, cal tenir una visió territorial de l'acció a desenvolupar. Cal saber detectar, des d'una perspectiva global, la personalitat de cadascun dels sectors que la componen, cal saber arribar al ciutadà, als seus interessos, necessitats i inquietuds. Això comporta una intencionalitat en aquelles accions a emprendre, intencionalitat que hem de plantejar primer de tot i que ha de respondre a les demandes de l'entorn concret.

Les jornades parteixen d'aquestes premisses inicials i dels molts interrogants que generen, però també parteixen del treball desenvolupat per en Joaquim Franch i del que va representar per a tots nosaltres, per tant també volen ser un reconeixement a la seva tasca.

A més de les Jornades s'organitzaran altres activitats complementàries: un cicle de xerrades, una web i un fòrum a Internet, una festa infantil, articles als diaris de la ciutat i una publicació amb el recull de l'experiència de 15 anys de l'Escola d'Educadors en el Lleure, les ponències, els articles, etc.

JORNADES JOAQUIM FRANCH Lleure i ciutat

Programa

Dिवendres 14 de novembre

15.30h Inscripcions i recepció dels participants

16.00h Obertura de les jornades

16.15h *Cal una revisió de l'educació en el temps lliure?*

Presentació del treball impulsat per la Fundació dels Serveis de Cultura Popular i coordinat des de la Universitat de Girona.

Pere Soler

17.45h Descans

18.00h *Els ajuntaments han d'organitzar activitats de lleure?*

La funció del lleure a les polítiques d'infància. El treball des dels ajuntaments. La voluntat de servei i les situacions de marginació.

Jaume Colomer

19.30h *El pati de l'escola ha de ser la plaça del barri?*

L'escola i el lleure: utilització dels equipaments, relació entre la institució escolar i el món del lleure, l'escola com a espai d'acció educativa en el lleure.

Alfons Martínef

20.45h Conclusió de les aportacions de la tarda

Dissabte 15 de novembre

9.30h *Amb qui s'ha de relacionar l'entitat d'esplai?*

El treball des de les associacions. Les xarxes associatives. Les relacions de l'entitat d'educació en el lleure amb altres institucions, entitats i població en general.

Toni Puig

11.00h Descans

11.30h *Com veiem el barri des de la nostra associació?*

La vinculació de les entitats i el territori. La implicació del treball educatiu en el sector barri...

Taula rodona amb la participació de membres del SCV, MIJAC, MEIGSJ, ENLLAC, ESPLAIS DE LA GARROTXA i ESBARÇI

Josep Vila

12.30h Cloenda de les jornades

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

CICLE DE XERRADES

El ressò que tindran les jornades s'amplia a altres àmbits educatius i culturals no directament lligats a l'educació en el lleure, reconeixent, d'aquesta manera, la tasca desenvolupada per en Quim en aquests àmbits.

Dissabte 8 de novembre

En Joaquim Franch i l'Educació Ambiental als

Aiguamolls de l'Empordà

Jordi Sargatal

19h. Aiguamolls de l'Empordà (Sala d'actes del Cortalet)
Trobadra a les 17h, per fer un recorregut d'observació ornitològica acabant a l'aiguat Quim Franch.

Dimecres 13 de novembre

Cultura i territori

Eduard Delgado

19h. Centre Cultural La Mercè

Dिवendres 14 de novembre

El grup classe

Pere Darder i Joaquim Pèlach

12h. Facultat de Ciències de l'Educació (Emili Grahit)

Diluns 24 de novembre

"Quim Franch"

Jaume Trilla

11h. Facultat de Ciències de l'Educació (Edifici Seminari)

FESTA INFANTIL

Es convina especialment a totes les entitats d'educació en el lleure de la ciutat a participar en una festa popular que inclogui un element important de participació. S'aniran combinant les diverses actuacions amb propostes de participació per part de tots els assistents.

15 de novembre

a les 5 de la tarda.

Lloc: Plaça Josep Pla

PÀGINA WEB

Es convina a totes les persones interessades a navegar per la pàgina web i a participar-hi activament aportant la seva opinió en el fòrum que s'hi planteja.

<http://www.ajuntament.gi/jfranch>

e-mail: lestacio@grn.es